

J1645 Jankow

Tomáš Koch

J1645 JanKow

Tomáš Koch

2014

Úvod

Slunce ještě ani nestačilo vyjít a sychravou krajinou se už nesly zvuky pochodu-
jících mužů, koní a tažených děl. Bylo krátce před šestou hodinou ranní 6. břez-
na 1645, když nedaleko městečka Jankov proti sobě stály dvě znepřátelené

armády. Nenápadná a do té doby tichá krajina měla být svědkem rozhodujícího
střetu, který významně ovlivnil poslední fázi konfliktu, jemuž dnes říkáme třicetiletá válka.

Už od počátku 17. století pomalu doutnalo v Evropě několik ložisek sporů. Hlavní třecí plochou byly rozpory mezi katolickou církví a mezi protestantskými věřícími. Protestanti totiž neměli ve většinově katolické společnosti zrovna privilegované postavení. V různých místech Evropy ale tento spor nabíral jiné podoby. V Čechách, v jedné ze zemí Koruny české, propuklo roku 1618 stavovské povstání proti katolickému vladaři Ferdinandu II. Brzy došlo k vojenským střetům a celý konflikt vyvrcholil slavnou, ale velmi krátkou bitvou na Bílé hoře roku 1620. Roztáčející se soukolí války se však nemělo už šanci zastavit. Válka se přenesla na území Falce, kam se stáhl „zimní král“ Fridrich Falcký, kterého si české stavy zvolily jako svého protestantského krále. Netrvalo to ani tři roky a Fridrich Falcký byl úplně poražen a vytlačen do Nizozemí. Do boje na ochranu protestantů v říši se pustila Haagská koalice složená z Nizozemí, Anglie, protestantských států na severu říše a hlavně Dánska, do čela koalice se postavil dánský král Kristián IV., brzy ale ze svých snah musel upustit. Na scénu totiž na císařské straně nastoupil schopný vojevůdce Albrecht z Valdštejna. Válka se ale nevyvíjela pro Dány ani jejich spojence. Po několika větších porážkách následoval mír uzavřený 25. května 1629 v Lübecku. To, co z počátku bylo pouze specifickým lokálním konfliktem, se tak během pěti let rozrostlo do celoevropských měřítek.

Konflikt eskaloval tak razantně, že během deseti let téměř ztratil svůj náboženský charakter. Začalo se hrát o moc a kontrolu. V roce 1630 do konfliktu vstoupil nový hráč, Švédsko. Do té doby druhořadá luteránská velmoc se díky svému energickému vladaři – Gustavu Adolfovi II. vyšvihla téměř na velmocenský vrchol. A právě konflikt na německém území se zdál ideálním pro pokračování velmocenské politiky. Na území dnešního Německa se odehrálo několik významných bitev. Jedna z nich, byla to bitva u Lützen 16. března roku 1632, však stála Gustava Adolfa život. Švédská armáda ztratila energického vůdce a přišla o iniciativu v celém konfliktu. O dva roky později došlo k mohutnému střetnutí u Nordlingenu. Švédská armáda zde byla velmi krvavě poražena a byla v troskách.

Hlavní dobová iniciativa byla sice ztracena, ale Švédům ležela značná část severního Německa u nohou. Konflikt se posunul do další, mnohem brutálnější fáze. Do války se mohutně vložila katolická Francie, která chtěla na úkor taktéž katolické Habsburské říše upevnit svoji pozici na kontinentu. Doby, kdy protestanti chtěli pouze ubránit svá práva, byly ty tam. Nyní Evropou pochodovaly armády sem a tam, a kam přišly, tam přinesly jen bídu a zmar.

V Evropě bychom během 40. let 17. století stěží našli místo, kde se neválčilo. Ve střední Evropě stále probíhal konflikt mezi Habsburskou říší a jejími protivníky

v rámci Svaté říše římské národa německého protestantského vyznání, kterým se protivila narůstající síla habsburské a katolické strany. Francie válčila s Habsburky a jejich spojencem španělským králem, který však sledoval i vlastní cíle – udržení kdysi mocného španělského impéria. Do všeho se ještě míchala válka ve Flandrech, kde spojené provincie odolávaly španělské moci. I na izolovaných Britských ostrovech řinčely zbraně mezi králem a parlamentem. Ještě roku 1644 Švédsko kromě císaře soupeřilo se svým věčným rivalem Dánskem.

Právě Dánsko bylo však již v říjnu 1644 po krátké, ale intenzivní kampani vedené na moři i na souši, doslova na kolenou. Pro Švédsko nepředstavovalo velkou hrozbu a bylo donuceno k míru. Pozornost královské rady a švédského kancléře Axela Oxenstierny se mohla znovu obrátit na hlavního protivníka – Habsburskou říši. A v hlavě vrchního velitele švédských sil v Německu Lennarta Torstensonu se už vytvářel plán, jak s vhodnou strategií a trochou toho válečného štěstí definitivně porazit císaře.

Vítězství spojeného švédského a nizozemského námořnictva proti dánské flotile v námořní bitvě u ostrova Fehmarn 13. října 1644 pomohlo odstranit Dánsko z pozice švédského rivala. Uzavření pro Švédsko výhodného míru brzy následovalo.

PROSPECT Der Zeit-Verühmten Königl: Haupt Stadt

Rathsheim.

Neine Seiten.

Prag in Böhmen wie solche jetziger Zeit anzusehen ist.

MOLTAV FLUVIUS

Intermezzo: Co se v té době dělo v Čechách?

Na trůnu ve Vídni – hlavním městě Habsburské říše – seděl Ferdinand III., císař římský, král český a uherský, arcivévoda rakouský atd., od roku 1637 po smrti svého otce Ferdinanda II. České země byly hluboce zasaženy válečnými událostmi.

Před dvěma lety tudy protáhla švédská vojska poprvé a od té doby pravidelně zaplavovala Čechy i vedlejší země Koruny české. Ekonomická situace nebyla dobrá a navíc se obyvatelé museli vypořádat s přítomností mnoha cizích vojáků, kteří i přes svoje příslušnost k císařské armádě nebrali na domácí žádné ohledy. Nejedna list si na jejich chování stěžoval a požadoval nápravu a v ideálním případě i finanční kompenzaci.

O řádění švédské i císařské soldatesky vypráví zápisky v nejedné kronice. Jenže válečné úlohy přílišnou benevolenci nedovoľovaly. Všichni bez výjimky uhlíželi konci války, ale ten byl ještě bohužel v nedohlednu.

Navíc se válka od roku 1645 vrátila tam, kde v roce 1618 začínala. České země se staly znovu ústředním bodem vojenských operací a více či méně jím zůstaly až do roku 1648, kdy válka definicioně skončila. Válka tak měla na české země obrovský vliv, klesl počet obyvatel, vesnice se vyhlídňovaly. Trvalo ještě dlouho, do konce 17. století, než byly zahlazeny veškeré šrámy, které válka napáchala.

Intermezzo: Bitva u Jankova v historickém povědomí

Dnes se na bitvu u této obce, na jih od města Benešova, téměř zapomnělo. U Ratměřic stojí dřevěný kříž na místě, kde se dle tradice nachází jeden z mnoha masových hrobů vojáků, kteří v bitvě zahynuli. Kromě tohoto pomníku jako by se povědomí o této bitvě vytrácelo. Jen čas od času si i širší veřejnost připomene skutečnost, jak silně třicetiletá válka zasáhla naše území. Pro nás je třicetiletá válka symbolizována hlavně nešťastnou událostí na Bílé hoře, to však v žádném případě neznamená, že rokem 1620 pro české země válka skončila.

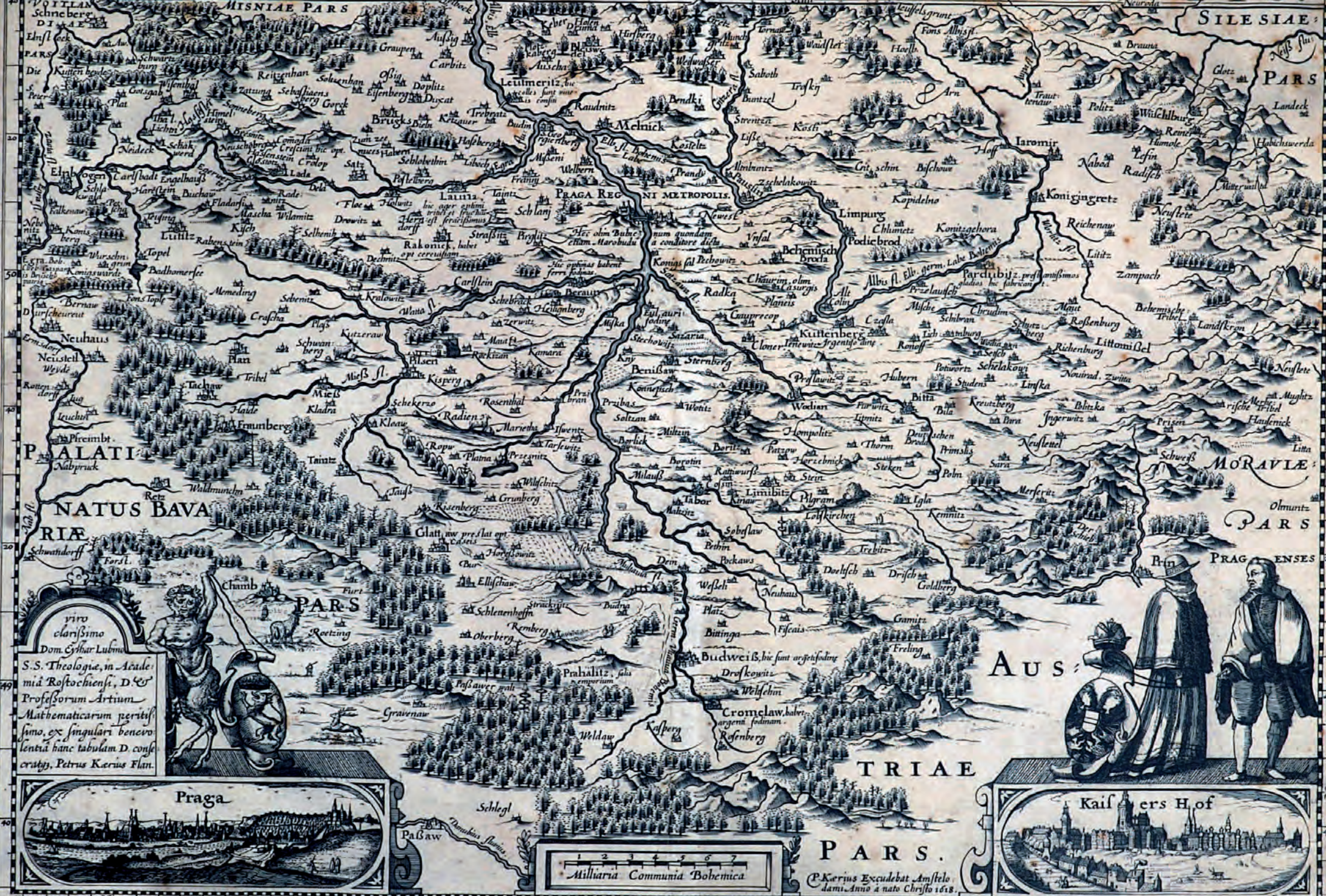
I přes relativní klid během 30. let 17. století, kdy se těžiště bojů přeneslo hlavně na území dnešního Německa, naše území počínaje rokem 1642 opět plně pocítilo tíhu válečných let. Jen pro připomenutí dodejme, že řada měst zemí Koruny české se ocitla ve švédské moci, nebo alespoň utrpěla rozsáhlé škody – Olomouc, Nový Jičín, Lipník, Přerov.

Dva roky poté se na našem území odehrála jedna z nejkrvavějších bitev celého konfliktu – právě bitva u Jankova. V ní dokázali Švédové svoji jasnou převahu a české země jim byly prakticky vydány na milost a nemilost. I když přesné počty již nikdy nezjistíme, v bitvě muselo padnout i mnoho vojáků původem právě z českých zemí.

REGNI BOHEMIAE NOVA DESCRIPTIO.

viro
 clarissimo
 Dom. Eshar Lubini
 S. S. Theologiae, in Academiâ
 Rostochiensis, D. &
 Professorum Artium
 Mathematicarum peritissimo,
 ex singulari benevolentia
 hanc tabulam D. conscripsit,
 Petrus Karius Flan.

1 2 3 4 5 6 7
 Millaria Communia Bohemica

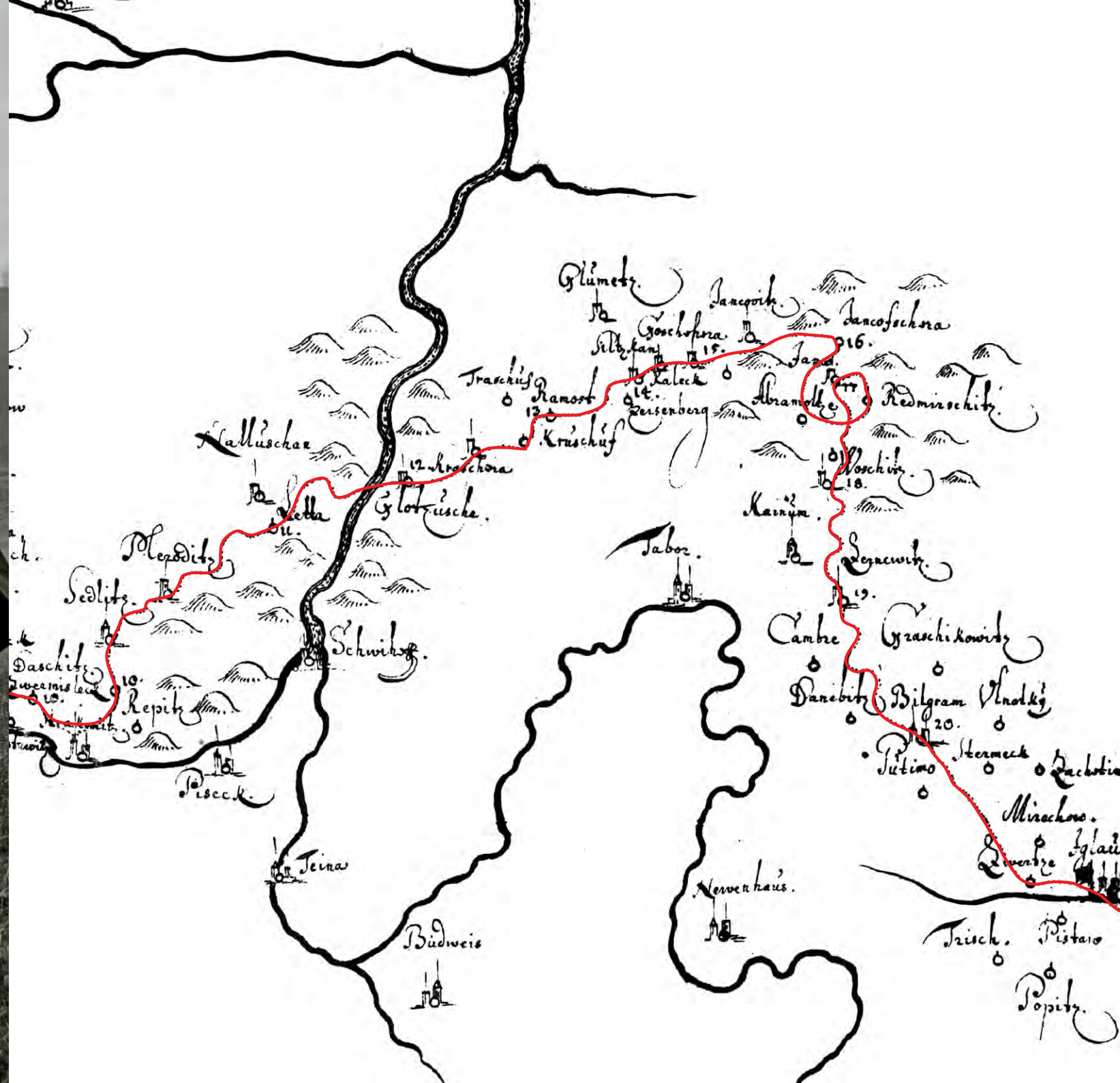

P. Karius Excudebat Amstelredami Anno a nato Christo 1618.

Tažení v roce 1644

Aby bylo možné plně pochopit, co vlastně přivedlo švédskou armádu do Čech, je nutné se ještě na chvíli vrátit do roku 1644. Karty tehdy byly rozdány jedno-duše. Dánský král Kristián IV., jehož postoj byl již tradičně protišvédský, se začal čím dál tím více přiklánět na císařskou stranu.

Mezi Dánskem a Švédskem byly neustálé spory o mocenské vlivy v Baltském moři. Torstensson tedy na rozkaz švédského kancléře Oxenstierny, ač proti své vůli, opustil všechny doposud trvající vojenské operace v Říši a zaútočil na Dánsko. Toho se pokusily využít císařské síly, a tak 29. července vstoupil do prostoru Holštýnska (severní Německo) Matyáš Gallas s hlavní polní císařskou armádou.

Když se Gallas doslova objevil na obzoru, švédské operace se ocitly v ohrožení. Pokud by se teď něco stalo, veškeré získané pozice v Sasku, Slezsku a na Moravě by se dostaly pod tlak císařských jednotek bez šance na záchranu. Gallas však velmi váhal, postupovat dál na sever se obával, ale měl přímý rozkaz od císaře. Musel postupovat dál a napadnout Torstenssonovo vojsko a pomoci Dánům.

Torstensson se nejdříve přítomnosti 13 000 mužů silného císařského vojska zalekl, ale zastavit se nenechal. Táhnoucí vojska během třicetileté války působila neuvěřitelné škody všude tam, kam vstoupila. Logistická situace v armádách nebyla vůbec jednoduchá, nebyl dostatek žoldu ani zásob a potravin. Vojáci se o sebe starali, jak mohli. Nebyl valný rozdíl mezi tím, zda vojáci drancovali, nebo potraviny na základě rozkazu rekvírovali.

Zemědělská krajina i statky běžných obyvatel byly často táhnoucím vojskem proměněny v holou pláň. A přesně toho využil Torstensson. To, co rozpoutala jeho armáda na jih a na východ od řeky Eider, by bylo možno označit za taktiku spálené země. Když pak Torstensson za touto řekou vybudoval obranná zařízení, připravil Gallasovi nepřijemné překvapení.

Gallas neměl na vybranou, aby splnil císařův rozkaz, musel protáhnout územím, které už jeho vojsku nemělo co poskytnout. Koně i muži strádali. Torstenssonovi se podařilo převzít iniciativu a zatlačit nepřítele do defenzivy. Gallas se rozhodl nepustit Švédy za řeku Labe, což se mu sice podařilo, jenže tím jim poskytl prostor pro obnovení operací v Dánsku. Situace se tak nevyvíjela pro Dány dobře. Část švédské armády nadále pokračovala v bojích a Dánsko bylo v podstatě

již vyřazeno ze hry. Nakonec je prohra v námořní bitvě u Femernu v říjnu roku 1644 donutila k přijetí potupných mírových podmínek. Torstensson neměl již svázány ruce dánským tažením a dál se mohl soustředit zase jen na armádu pod Gallasovým vedením.

Na severu Německa proti sobě armády vydatně manévrovaly. Jenže Gallas se stáhl až příliš na jih. Během září a října roku 1644 se tak boj přenesl do okolí města Bernburg. Ne že by nebyl Gallas schopen odrazit přímý švédský útok, ale přeci jen byla jeho armáda poměrně vyčerpaná nepodařeným tažením do Dánska. Navíc se Torstenssonovi podařilo pomalu budovat rozsáhlé obklíčení, které jednak císařským zabránilo v zásobování a jednak jim nedovolilo žádný razantnější výpad. Vždy když se pokusil Gallas se svou armádou vymanévrovat a probít, narazil na silně bráněné místo. Když se k Torstenssonovi připojil sbor pod velením generála Koenigsmarka, bylo obklíčení kompletní.

Jen Istí se podařilo Gallasovi ustoupit na sever do města Magdeburg. Zde se mu sice podařilo doplnit alespoň trochu zásob, ale město se pro něj stalo pastí. Švédská armáda město dokonale obklíčila a oblehla. Jako ilustrace toho, do jak beznadějného postavení se Gallas dostal, by mohla sloužit zoufalá akce dvou generálů – Bruaye a Enkelforta, kteří se pokusili z obležení s třemi tisíci jezdci probít. Byli zastaveni Koenigsmarkovým sborem a uniknout se podařilo jen necelé polovině.

Mezitím v Magdeburgu postihl císařské jednotky takový hlad a zmar, že v celých skupinkách dezertovali z města a snažili se přidat ke švédské armádě s vidinou zaopatřeného jídla. Nakonec se z obleženého Magdeburgu podařilo uniknout jen zlomku armády. I na útěku na ně Švédové neustále doráželi. Do Wittenbergu dorazilo ne více jak 3 000 Gallasových vojáků. Stará přezdívka Matyáše Gallase „Rozvratitel armád“ se opět nesla vídeňskými kuloáry. Bylo to potřetí, kdy se mu podařilo mohutnou císařskou polní armádu proměnit v trosky.

Z toho lze jasně poznat, v jak beznadějně situaci se nacházela habsburská strana na počátku roku 1645. Gallas byl ze svého postu odvolán. Bylo nutné vybudovat novou hlavní armádu, jenže odkud brát nové čerstvé rekruty a výstroj? To už byla starost nově jmenovaného vrchního velitele polního maršálka Melchiora Hatzfelda. Jenže do té doby bylo bojiště prázdné. Habsburská strana se ocitla v ohrožení.

Odlochovice

▲
220°

Nosákov

Ratměřice

▲
Sever

Týl švédského vojska

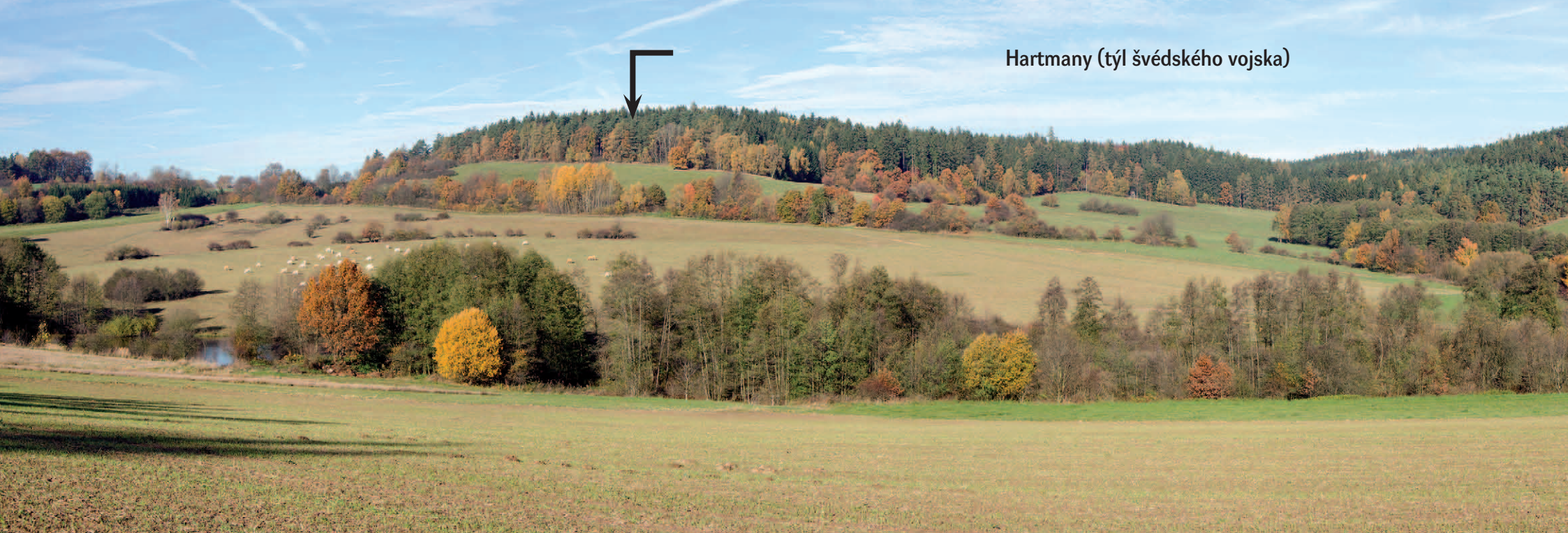
▲
270°

Obchvat císařského jezdecktva
(odpolední fáze bitvy)

POHLED NA BOJIŠTĚ Z KÓTY 492 NAD ODLOCHOVICEMI

Hartmany (týl švédského vojska)

▲
300°

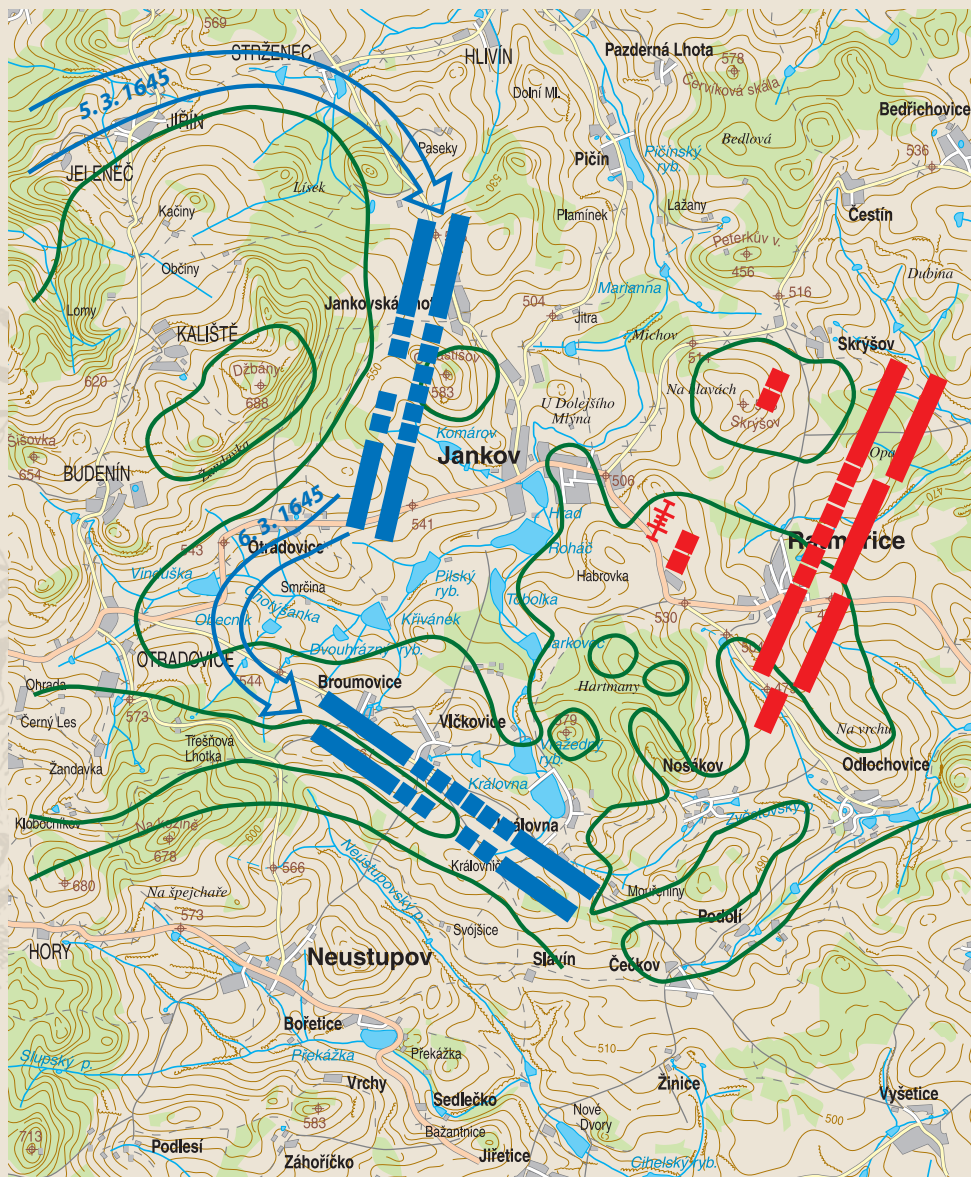
▲
340°

▲
Sever

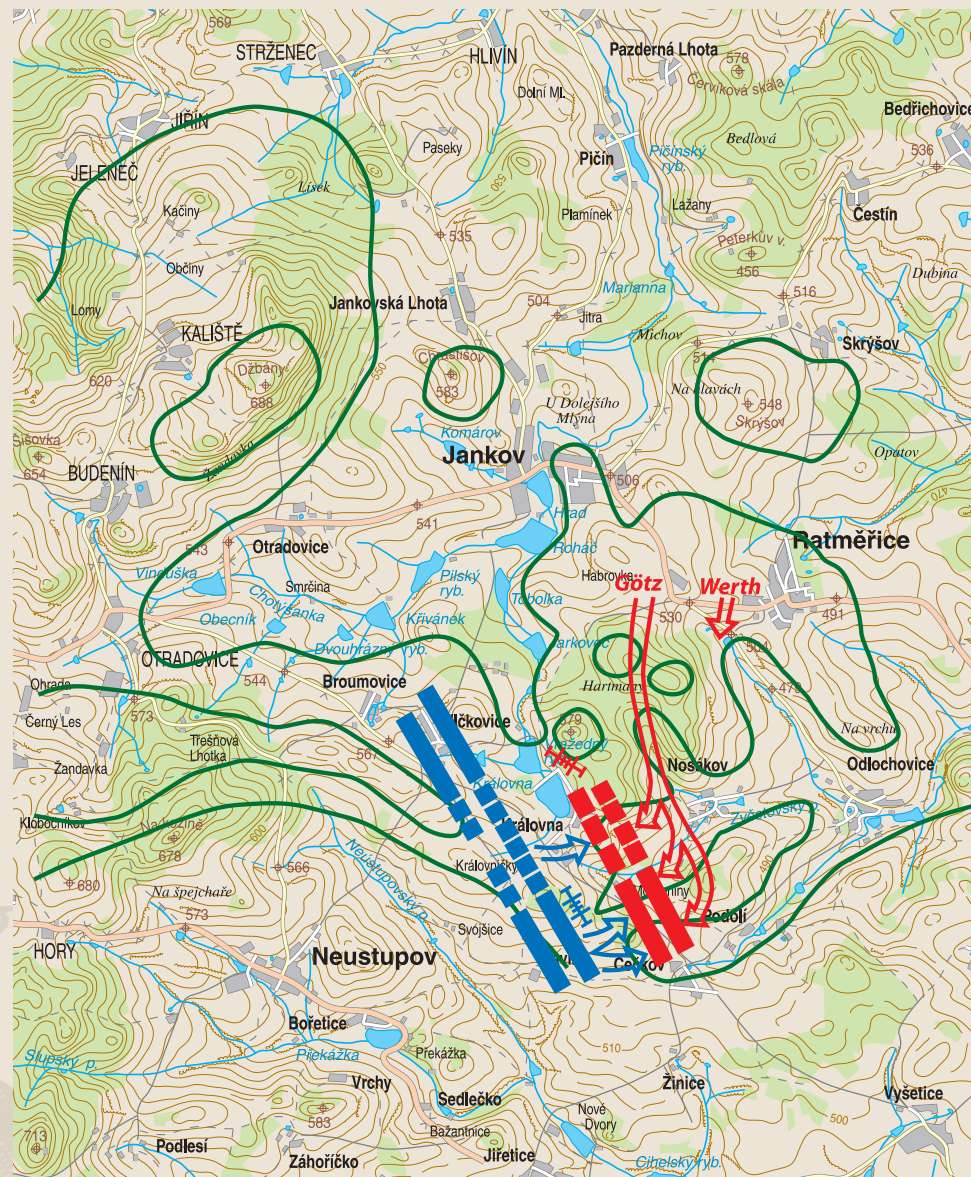

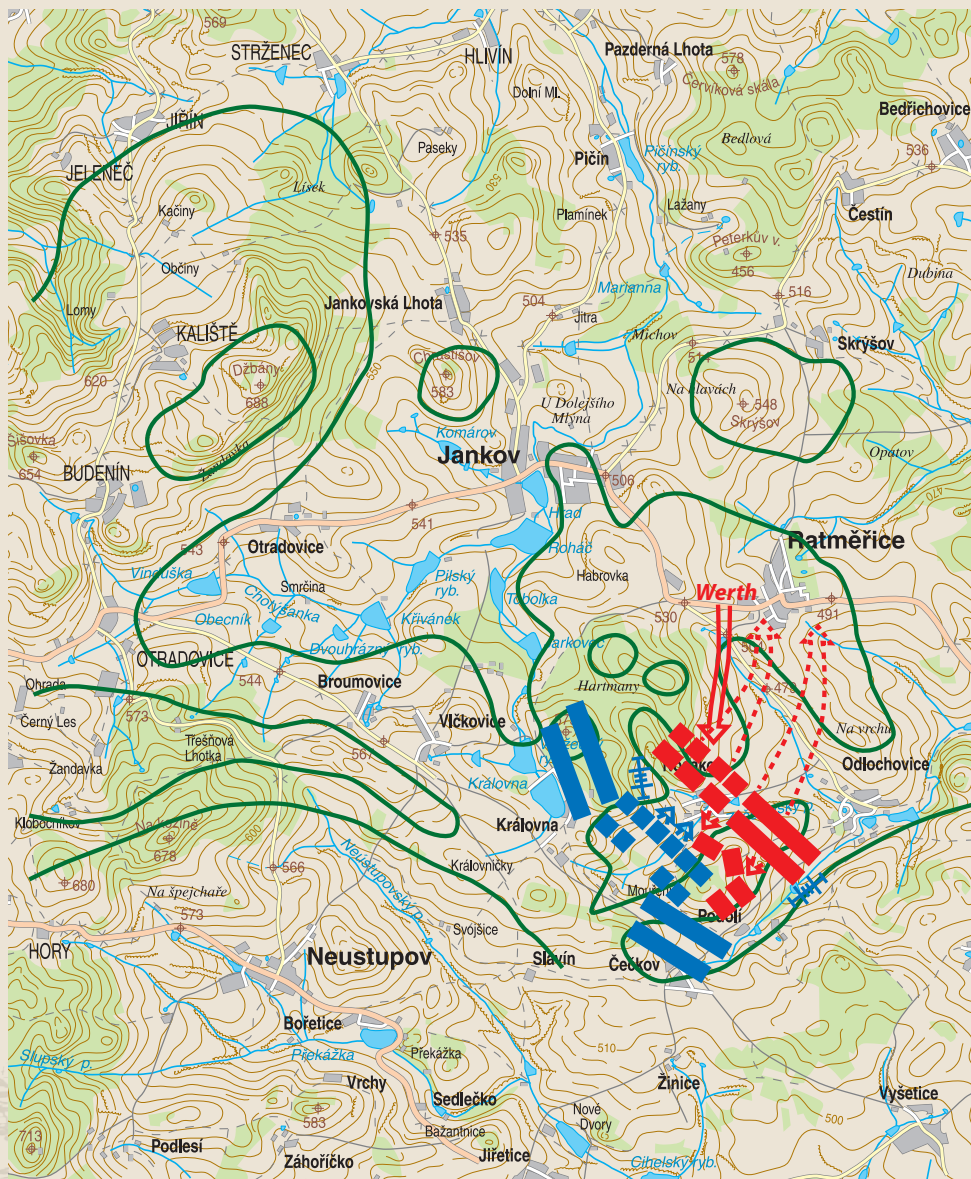
Švédské vojsko se 5. března přibližuje k Jankovu a k silnému postavení císařské armády. Torstensson usoudil, že postup zahájí brzo ráno 6. března obchvatem.

Dopolední fáze bitvy. Boj se přesunul na jih od Jankova mezi Vlčkovice a Nosákov.

Švédské vojsko je vyznačené v mapkách modrou barvou, císařské vojsko je označené červenou barvou, zelené linie jsou hranicí původního zalesnění.

Cesta k Jankovu – tažení roku 1645

Od prosince předešlého roku si švédská armáda konečně mohla dopřát krátký odpočinek. Regimentům bylo přiděleno nové oblečení, zbraně i výstroj. Torstensson však v žádném případě nezháležel. Pomocí svého výborného strategického úsudku začal pracovat na plánu, pomocí kterého by využil nastalou strategickou situaci. Hlavním Torstenssonovým záměrem bylo prorazit si cestu přímo k Vídni – „Zaútočit na srdce císařské moci, a tím jej donutit se vzdát“ – jak zněla přímo Torstenssonova slova. Plán to byl velice smělý a počítal i se zapojením spojenců. Celkem tři armády se měly simultánně probít k Vídni.

Švédská armáda měla zaútočit skrz Čechy. Ostatně švédské vojsko nevstoupilo do Čech v roce 1645 poprvé. Švédská armáda v čele s Torstenssonem prošla již roku 1642 ze Saska přes Slezsko na Moravu. Jejich výpravu korunovalo získání Olomouce, kde byla ustavena švédská posádka, která se ve městě udržela až do roku 1650. Znovu švédská vojska prošla Moravou v roce 1643. Tehdy se dostali téměř až k Brnu. Bylo proto logické, že Torstensson si pro své tažení znovu zvolil Čechy. V Olomouci byl opěrný bod pro budoucí operace a švédský vojévůdce s ním počítal jako se zastávkou na cestě k Vídni. Avšak Švédové tentokrát chtěli do země vstoupit od západu.

Celkový plán však zahrnoval i současné tažení všech švédských spojenců. Velkého plánu se měla účastnit francouzská armáda, která měla postupovat Bavorskem a potom do Rakous. Poslední část mělo tvořit sedmihradské vojsko, které mělo útočit skrz Uhry. Pokud by se tento strategický postup vydařil, mohlo by to dokonce vést k povstání protestantské opozice v Horních Rakousích, což by doslova obklopilo Vídeň nepřáteli. Podobné velkolepé plány doposud vždy selhávaly. Jakmile se habsburská vojenská moc ocitla pod tlakem v jedné části fronty, vždy mohla přeskupit regimenty z ostatních oblastí, kde panoval klid.

Torstenssonovým protivníkem se měl stát Melchior Hatzfeld, nově jmenovaný císařský generálporučík. Bylo mu svěřeno velení nad zcela novou armádou. Faktický stav věcí si ale v žádném případě označení „nová armáda“ nezasluhoval. Hatzfeld si svoji novou armádu musel doslova poskládat. Císařské síly se skládaly ze tří kontingentů. Prvním bylo jádro armády přímo pod velením polního maršála hraběte Melchiora z Hatzfeldu. Jednalo se hlavně o bavorské jednotky. Druhým byl kontingent z Uher pod velením polního maršála Götze. Třetí část pak tvořily vypůjčené bavorské jednotky pod velením Jana z Werthu – ty se však měly brzo vrátit zpátky do Bavorska. Do celkového složení ještě patřily zbytky Gallasovy

Před polednem byla císařská armáda tlačena kolem hartmanského lesa na sever. Po poledni došlo ke krátkému přerušení bojů. Poté se bitva opět naplno rozhořela.

armády, což byla jen hrstka vyčerpaných veteránů a několik jednotek z celých Čech a Slezska. Problémů měla takto narychlo sestavená armáda mnoho. Mnoho z nich vyplývalo také z osobních vlastností jednotlivých velitelů. Götz byl neovladatelný a nespolehlivý. Werth byl sice schopný velitel, ale zase se považoval za velitele svébytné části armády, nikoliv za přímého Hatzfeldova podřízeného.

Torstensson chtěl začít své tažení co nejdříve. Trápil ho zhoršující zdravotní stav a sám cítil, že z lůžka nebude moci své armádě velet adekvátním způsobem. Prvotní postup švédské armády ale zdržela příroda – v první polovině ledna došlo k oblevě. Bláto a rozbředlé cesty nebyly vhodné podmínky pro postupující armádu. Přesto se malému kontingentu pod velením generálmajora Goldsteina podařilo zatlačit císařské jednotky z Krušných hor a zajistit jimi vhodný průchod. V polovině ledna nakonec přišly mrazy. Půda zamrzla a armáda se tak mohla dát na pochod. Přes údolí kolem Přísečnic prošla švédská armáda směrem na jih. Dne 16. února 1645 vstoupila do Kadaně. Jednotlivá sídla na dolním toku Ohře padala pod švédským náparem téměř bez odporu. Švédům se podařilo získat Žatec, Chomutov, Louny. Jen Most dokázali Hatzfeldovi muži udržet. Švédská armáda však postupovala dál na jih.

Hatzfeld takový rozsáhlý útok očekával, ovšem ne tak brzy. Dostal se tak do nepříjemné situace. Z jedné strany musel počítat s tím, čeho jsou jeho jednotky schopny. Prostor, který dostal pro sestavení armády, mu sice poskytl dostatek času, aby dal dohromady počet schopný konkurovat švédské armádě, ale už mu neposkytl dostatek času, aby tu pestrou směsicí různorodých kontingentů přeměnil ve fungující armádní stroj.

Ve stejném duchu by šlo mluvit i o vybavenosti císařské armády. Hatzfeld prozatím zůstával v opevněné Plzni. Císařský velitel byl pod tlakem svých nadřízených – měl se co nejdříve postavit švédské armádě v bitvě a zarazit její postup. Ani jeho podřízení mu nedopřáli příliš klidu. Werth operoval s menším kontingentem západně od Plzně. Götz s dvěma tisíci jezdci měl působit v okolí Prahy. Götz však vzhledem ke své nátuře, kdy si liboval v samostatném velení a subordinaci porušoval, jak jen mohl, nejenže neposluchoval Hatzfeldovy rozkazy, ale dokonce se zpožděním informoval svého nadřízeného o švédském postupu Čechami. Strategie císařského vojska neměla iniciativu ani jasnou koncepci. Hatzfeld usuzoval, že Torstensson je na cestě do Olomouce, ale nevěděl, kterou cestu si pro své tažení vybere. Švédská armáda během vyčkávání císařských sil nadále bez větších překážek postupovala Čechami.

Klíčovým bodem se pro obě manévrující armády nakonec staly Horažďovice – přechod přes řeku Otavu. Řeka Otava není za normálních okolností příliš složitou překážkou. Jenže trvající obleva řeku rozvodnila a překročit ji bylo možné pouze v Horažďovicích, Písku a Strakonici. Hatzfeld sem dorazil ke své velké úlevě s dostatečným náskokem před švédským vojskem. Všechny tři body byly pod jeho kontrolou. K armádě se konečně připojil Götzův a Werthův kontingent, a Hatzfeld tak měl k dispozici všechny muže. Morálka císařské armády byla silná a vojsko mělo dobrou náladu. Hatzfeld dostal od válečné rady rozkazy, že nesmí nechat nepřítele překročit Vltavu, což plně vyhovovalo jeho vlastním strategickým záměrům.

Torstensson měl před sebou velmi dobře postavenou překážku. Pokoušel se císařské pozice ostřelovat dělostřelectvem, ale bez velkého úspěchu. Pokusil se císařské nalákat na polní bitvu, rovněž neúspěšně. Nacházel se uvězněný mezi Otavou, Vltavou a v jeho ústupové cestě stála Plzeň. Torstensson se nakonec pod tíhou okolností uchýlil k riskantnímu tahu a v noci 1. března zahájil přechod Vltavy u Orlíka mimo dohled císařských sil. Švédská armáda si vždy při překonávání zamrzlých vodních ploch počínala velmi zkušeně. Když se o tomto zvratu Hatzfeld dozvěděl, předsunuté švédské jednotky už byly 20 kilometrů od toku řeky. Hatzfeldovi bylo naprosto jasné, že Švédy zastaví jedině tak, že se jim doslova postaví do cesty. Začaly další manévrovací závody.

Hatzfeld své muže hnal tak rychle, jak jen to bylo možné, během 2 dní urazila císařská armáda 50 kilometrů. Při krátkém odpočinku v Táboře přišla císařskému vojevůdci dobrá zpráva – švédská armáda se nachází severozápadně od něj. Torstensson nemohl postupovat tak rychle. Jeho muži se museli zotavit po přechodu řeky a navíc postupoval zcela neznámým terénem, kde by na něj mohla čekat léčka.

Císařský vojevůdce Hatzfeld tak do oblasti kolem Jankova dospěl jako první. Právě na vrcholcích kolem Jankova chtěl postavit armádu a postavit se Torstenssonovi do cesty. Zvolil proto postavení mezi dvěma lesy – Hartmany a Opatovem. Tedy přímo nad městečkem Jankov. Hatzfeld vydal rozkazy k šikování formací a všem oznámil bojové heslo: „Sancta Maria!“

O švédských pohybech měl Hatzfeld dostatečný přehled, neboť skupina 150 jezdců pod Šporkovým velením sledovala táhnoucí Torstenssonovu armádu. Ještě den před bitvou, tedy, 5. března, padly první výstřely. Před švédskou armádou jela předsunutá hlídka přibližně 400 jezdců. Právě tato skupina se střetla se

Šporkovými jezdci a začala je pronásledovat až k Hatzfeldovu postavení. Švédů se z této skupiny zachránilo patrně jen málo, ale podali svému veliteli zprávu. Torstensson tak dobře věděl, co ho dál na východ čeká. Švédská armáda se postavila do bitevního uspořádání na vrchu Chrastišov.

Je večer 5. března a v obou táborech, které jsou od sebe vzdáleny zhruba 3 kilometry, panuje napjatá atmosféra. Torstensson svolal svoji válečnou radu –

všechny generály a plukovníky. Mluvil, jak bylo jeho zvykem, otevřeně a poměrně pesimisticky. Informoval je o tom, že švédská pěchota je slabá, nepřátelská pozice silná a bitva v tak mrazivém počasí není vůbec lehká záležitost. Přesto všechno, vzhledem k tomu, že se nepodařilo císařské vymanévrovat, je bude nutné jednoduše přemoci v boji. Postup začne ještě před rozbřeskem. Heslo zní: „Hjälp Jesus!“

Před bitvou bylo nutné probrat všechny součásti bitevního plánu. Právě bitevní plán spolu s rozestavěním armády (tedy jaká formace bude na jakém křídle, jak budou seřazeny pěchotní brigády apod.) byl hlavním nástrojem vrchního velitele pro vedení bitvy. Když už padly první výstřely, byly možnosti, jak ovládat bitvu, mnohem omezenější.

Situace na bojišti večer 5. března 1645.

Armády proti sobě

V jankovské bitvě proti sobě stály v mnoha ohledech podobné armády. Vojenské umění od počátku třicetileté války ušlo dlouhou cestu. Císařská armáda i švédská armáda od doby, kdy sváděli bitvy Johann Tescarles Tilly, Albrecht z Valdštejna, Gustav Adolf II. a mnoho dalších, upustily od dříve používaných taktických stylů. Ve 40. letech 17. století definitivně odzvonilo klasické španělské tercii, jak ji bylo možné vidět na evropských bojištích ještě první dvě dekády 17. století.

Nové způsoby formování regimentů na bojišti v posledních fázích třicetileté války byly do značné míry inspirovány taktickými inovacemi vzešlými hlavně z nizozemské a švédské armády. Přesto všechno základní principy vojenského umění zůstaly po dobu 1. poloviny 17. století stále stejné.

Jádro armády tvořila pěchota.

Mušketýři – Již od počátku 17. století se úloha mušketýrů v pěchotní formaci značně měnila. Jejich úkolem bylo nejdříve prosté narušení řad nepřítele palbou, aby pak mohl zbytek pěchoty – pikenýři – na oslabeného nepřítele zaútočit, definitivně prolomit jeho řady a dostat ho z bojiště. Avšak efektivita střelby se ještě před vypuknutím třicetileté války začala zvyšovat. Byly zaváděny nové systémy střelby. Tedy systémy, jak se jednotlivé řady střelců střídaly a kolik řad střelců naráz mohlo vypálit na nepřítele.

Pikenýři – Pikenýři představovali během třicetileté války hlavní způsob, jak zničit a rozpráší nepřítele a doslova ho tak vytlačit z bojiště. Měli za úkol na bojišti ochránit mušketýry před útokem jízdy. Jízda však hlavně bojovala s jízdou nepřítele, než aby podnikla riskantní a nebezpečný útok na vyrovnanou pěchotní formaci. Pikenýři přišli na řadu vždy až v závě-

ru bitvy, jejich úkolem bylo uštvít nepřítele, kterého předtím oslabila střelba mušketýrů, poslední úder. Častokrát ani k tomu nedošlo a nepřítel se obrátil na útěk, ještě než došlo ke kontaktu pěchotních formací. Pikenýři tak plnili hlavně obrannou roli a základ soudržnosti celé pěchotní formace. Jejich počet se postupně snižoval a odlehčovala se i jejich zbroj.

Na počátku třicetileté války byl typický pikenýr chráněn prsním i zadním plechem, nákrčníkem, šosy a helmou. V bitvě u Jankova proti sobě stáli pikenýři častěji chránění jen korymbem, a někdy ani tím. První řady, které se nejčastěji dostaly do kontaktu s nepřítelem, si sice ponechávaly větší množství ochranné zbroje, vojáci v zadních řadách spoléhali jen na přílbu.

Základem organizace všech armád byly regimenty. Jednotliví vojáci se verbovali do kompanií a ty se pak spojovaly do regimentu pod jednoho konkrétního velitele. Pojem regiment byl však pouze organizačního rázu. Nebylo to označení pro taktickou formaci stojící na bitevním poli. Vlivem dlouhých tažení, dezercí, ztrát z boje, úmrtí kvůli nemocem atd. bylo téměř nemožné najít regiment (pokud tedy nebyl zcela čerstvě naverbován, ale ani to nemuselo být pravidlem), který dosahoval přesného „tabulkového“ počtu vojáků.

Jen v bitvě u Jankova se na švédské straně počet vojáků v jednom regimentu pohyboval v rozmezí 320 až 680 vojáků. Proto bylo nutné vždy do bitvy spojit více takových regimentů dohromady, aby vznikla formace, kde se počet vojáků

alespoň přibližoval taktickému ideálu. Takovým jednotlivým formacím se pro zjednodušení říkalo brigády nebo battaglie.

Pro armády v pozdní fázi třicetileté války bylo typické, že počet jezdeckta přesahoval počet pěších vojáků. Jinak tomu nebylo ani u Jankova. Ve švédské armádě bylo z celkového počtu 14 665 vojáků asi 58% procent jízdy. I když počty vojáků v císařské armádě nejsou tak podrobně známy, počet jezdců se odhaduje na 10 až 11 tisíc, což jsou dvě třetiny celkového počtu vojáků.

Důvodem pro větší zastoupení jízdy byla hlavně celková válečná strategie. V úvodu bylo nastíněno, jak rozsáhlé tažení a manévry za sebou mělo Torstenssonovo vojsko na přelomu roku 1644 a 1645. Jízda dokázala překonávat takové vzdálenosti s větší elegancí. A krom toho dokázala plnit i mnoho nezbytných strategických funkcí – průzkum, pronásledování, přepady apod. Mobilita, jakou jízda disponovala, byla zbraní sama o sobě.

Pro poslední fázi třicetileté války je mimo jiné typický právě rostoucí počet menších akcí – skutečných polních rozhodujících bitev bylo málo a vojevůdci se snažili své protivníky spíše vymanévrovat a právě menšími akcemi dostat do pozice, kde by bylo teprve vhodné změřit síly v rozhodující polní bitvě. Do těchto malých akcí je možné zahrnout i snahu vojska o rekvírování potravin a drancování obecně – dějiště aktuálních válečných operací již byla dlouhotrvající válkou vyčerpána natolik, že snaha o uživení vojska se stala regulérní strategickou potřebou. A právě pro všechny tyto činnosti se rychlý a univerzální jezdec hodí lépe než pomalý pěšák.

V mnoha ohledech nebyla bitva u Jankova typickou polní bitvou třicetileté války. Bylo to hlavně kvůli terénu, ve kterém se proti sobě Torstensson a Hatzfeld postavili. Zatímco původní postavení, kromě kopcovitého terénu, ještě

umožňovalo nasazení typických taktických manévřů, nová postavení, která si vynutil Torstenssonův překvapivý manévr v úvodu bitvy (viz popis bitvy), už se musela vypořádat s hustě zalesněným terénem. Přesto i v tak netypickém terénu se armády snažily držet toho, co uměly. Tak jako tak první vyrazila do útoku jízda. V běžném polním střetu jejím úkolem bylo napadnout pěchotu ze zranitelných boků a opanovat důležité body na bojišti. U Jankova, nebo ještě přesněji na kopci blízko dnešních Vlčkovíc, se to švédskému jezdeckvu podařilo bez chyby. Císařské jezdeckvo se patrně snažilo o totéž, ale kvůli skutečnostem, které ještě budou popsány, se mu to nepodařilo. I taková lokální prohra mohla ovlivnit soupeření sil ve větším měřítku.

Poté se začala sunout dopředu pěchota. Jejím úkolem mělo být doslova fyzicky vytlačit nepřítele z bojiště, silou střelby ho likvidovat a obrátit ho na ústup. Střet pěchotních formací byl vždy vrcholem bitvy. Byla to vždy velmi hrozivá podívaná. Pěchotní útvary zahajovaly střelbu přibližně na 150 metrů, postupně se valily vpřed. Palba neustávala ani v okamžiku, kdy už si muži mohli hledět takřka přímo do očí. V té chvíli se do sebe pustili pikenýři. Jejich úkolem bylo nepřítele zasadit závěrečnou drtivou ránu stěnou hrotů pík a silou postupujících mužů. Některý z útvarů nakonec nápor nevydržel a obrátil se na útěk. Stejný úkol čekal na pěchotní formace i v bitvě u Jankova. Zde však vojákům jejich řemeslo komplikoval lesnatý terén.

Intermezzo: Jak vypadali vojáci v bitvě u Jankova?

O tom, jak vypadali prostí vojáci v bitvě u Jankova, neexistuje příliš mnoho obrazových pramenů. To málo, ze kterého je možné čerpat, tak ještě musí být doprovázeno celou řadou dalších pramenů z 1. poloviny 17. století, aby bylo možné vytvořit komplexní rekonstrukci vojenského odívání v roce 1645.

Oděv vojáků po celou dobu třicetileté války nebyl stejný. Celých třicet let je přeci jen dlouhá doba a móda se za tu dobu několikrát proměnila. A stejně tak byl obrovský populační pohyb i v jednotlivých bojujících armádách – prostí vojáci i důstojníci přicházeli a odcházeli a s nimi přicházela i aktuální civilní móda. Vojenský oděv se v zásadě totiž nijak nelišil od oděvu civilního, a to ani materiálem, střihem a formou.

Během třicetileté války celou Evropou procházely několikatisícové armády a každý voják musel být v něčem oblečen. A toto oblečení provázelo vojáka každý den během tažení, ať už bylo sucho, horko, zima nebo déšť. Běžní vojáci byli rádi, když měli vůbec co na sebe, a nelze předpokládat, že disponovali náhradním oblečením. V jednom oděvu tak voják spal, jedl, bojoval a pochodoval. Je tedy pochopitelné, že oblečení muselo značně trpět. Je pravděpodobné, že maximální životnost jednoho kusu oblečení nebyla v polních podmínkách delší než 2 roky. Vedlo to k nutnosti oděv obměňovat. Z toho vyplývá hlavně fakt, že uniformita u vojáků byla zcela neznámým pojmem. I tak ale existovalo několik pokusů o zavedení uniform. Motivem těchto snah ale nebylo sjednocení vizuální podoby armády. Hromadně vyráběné oblečení mělo své ekonomické výhody, přesto vojenská uniforma vznikla až dlouho po třicetileté válce.

Jako hlavní materiály pro výrobu oděvů obyčejných lidí i vojáků se používaly hlavně vlna a len. A však škála výsledných tkanin byla velmi široká. Existovalo mnoho druhů vlněných látek, které se od sebe lišily vazbou, výslednou tloušťkou a tuhostí textílie. Totéž platí i o lnu. Jemné lny se používaly na košile, hrubé lny mohly posloužit jako látka pro výrobu doubletů (kabátů) a dalších součástí oděvu. Stejně tak jemná vlna mohla posloužit pro výrobu punčoch a tlustá hutná vlněná látka byla vhodnější pro kabáty a kazaky.

Švédská armáda

Švédská armáda si svým nástupem do třicetileté války po roce 1630 vydobyla obrovské renomé. Z jedné části za tím byla profesionalita a trénovanost švédských regimentů, ale z druhé části se na této pověsti podílelo mnoho taktických inovací, které švédská armáda pod velením samotného krále – Gustava II. Adolfa dovedla téměř k dokonalosti. Jenže tyto zlaté časy byly pryč. Mezitím se vystřídala na velitelských postech celá nová generace důstojníků. Torstensson přivedl do Čech stále velmi profesionální a cvičené vojáky, ale taktika a formace, které používali v bitvě, byly jiné – jednodušší a univerzálnější.

V první řadě byl opuštěn systém tzv. švédských brigád. Nadále se používal systém šikování, zjednodušeně označovaného jako německé řazení. To spočívalo v použití menších brigád, které stály ve dvou liniích. Mezeru mezi dvěma formacemi v první linii vždy kryla formace v druhé linii. Vzdálenost obou linií měla být dostatečná na to, aby útvary z druhé linie či sledu byly schopny manévrovat. Švédská armáda se však stále držela stejné hloubky pěchotních útvarů – 6 mužů za sebou bylo důležitých pro vedení účinných salv. Do dějin vstoupila hlavně švédská salva, kdy naráz vystřelily tři řady vojáků.

Při popisu Jankovské bitvy (respektive celé této fáze třicetileté války) se pro zjednodušení používá pojem „švédská armáda“. Pravda mohla být ale mnohem složitější. Co bylo na švédské armádě vlastně švédského?

Armády v 1. polovině 17. století nebyly národnostně jednotné. Regimenty se verbovaly prakticky po celé Evropě, ale nejčastěji přímo na území Říše, kde se většina bojů odehrávala. S určitou mírou jistoty lze říci, že pouze tyto regimenty ve švédské armádě byly skutečně většinově švédské: Vestgotlandský pěší, Björneborgarský pěší, Livländarský jízdní, Kurländarský jízdní. Ostatní jednotky byly ryze žoldnéřskými regimenty. Při nahlédnutí do seznamu jejich velících důstojníků lze číst anglická, německá, francouzská, ale i švédská jména. A tak bychom mohli u Jankova najít pod švédskými prapory a v okolí táborových ohňů nejen Švédy, ale také muže ze všech koutů Německa, Finy, Francouze, Angličany, Skoty a mnoho dalších.

Intermezzo

V souvislosti se švédskou armádou ve třicetileté válce, a zvláště pak v bitvě u Jankova, se zmiňují švédské modré kabáty a švédští vojáci

oděni do modré. Jak tomu bylo ve skutečnosti? V době třicetileté války byla uniformita vojáků ještě v počátcích. Přesto zde byly některé smělé pokusy o zavedení stejnobarevných oděvů mezi vojáky. Vždycky se však jednalo jen o stejnobarevnost v rámci jednotlivých regimentů, ne v rámci celé armády.

Ještě za života Gustava II. Adolfa bylo ve švédské armádě zvykem, aby vojáci v rámci regimentů dostávali stejnobarevné oděvy. Z objednávek a účtů švédské armády plyne, že oblíbená byla hlavně modrá, žlutá a červená barva. Švédské regimenty složené konskripcí na domácí půdě dokonce měly dostávat prioritně oblečení modré barvy. To vše však skončilo smrtí Gustava II. Adolfa a krizí, do které se švédská armáda dostala po bitvě u Nordlingenu v roce 1634. Patrně ještě z dob zlatého věku švédské armády v Německu mezi lety 1630 a 1634 pochází tento předpoklad o švédské pěchotě v modrých kabátech. Přesto lze očekávat, že alespoň nějaká část Torstenssonovy armády modré kabáty měla vzhledem k tomu, že ještě před samotným tažením jí byl dopřán čas na doplnění výstroje.

Pěchota

Pěchota byla před bitvou formována do brigád. Teoreticky to měly být útvary o síle 1 000 mužů. Ani jeden z regimentů přítomných v bitvě takové početnosti zdaleka nedosahoval. U některých se muselo přistoupit i k postavení dvou velmi slabých regimentů do jedné brigády, aby byla celá formace bojeschopná. Co se týká výstroje a výzbroje, se švédská pěchota nijak neodlišovala od standardů té doby. Je však pravděpodobné, že švédští pikenýři byli méně obrnění než jejich protivníci.

Švédská pěchota se proslavila mimo jiné i efektivním nasazením vlastní palébné síly. Vrcholnou ukázkou této schopnosti pak byla tzv. švédská salva. Při salvě vypálily 3 řady mušketýrů naráz z co nejmenší blízkosti do nepřítele. Drilovaná švédská pěchota pak byla schopna řady mušketýrů rychle vyměnit a během velmi krátkého okamžiku mohly vystřelit zbývající 3 řady. Švédská salva byla používána již od vstupu Švédska do války a byla používána ještě i po konci třicetileté války. Nakonec tuto taktiku salvy od Švédů přejaly například i obě strany bojující v anglické občanské válce (obzvláště tzv. New model Army).

Dělostřelectvo

Švédská armáda měla již od dob Gustava II. Adolfa velmi inovativní přístup k nasazení dělostřelectva v bitvách. Díky kombinaci švédských zásob nerostných surovin a specialistů naverbovaných po celé Evropě měl švédský král v rukou velmi silnou zbraň. Častý nešvar tehdejšího dělostřelectva, a to sice množství různých vzájemně nekompatibilních kalibrů, bylo vyřešeno jednoduše. Gustav II. Adolf zavedl výrobu jen tří kalibrů – 24liberního, 12liberního a 3liberního děla.

Právě padlý švédský král zavedl do švédské armády stavění lehkých 3liberních děl přímo k pěchotním brigádám tak, aby mohla děla poskytnout přímou palebnou podporu postupující pěchotě, se kterou dokázala díky odlehčené konstrukci držet krok. Jedním z nejlepších následovníků švédského krále v otázkách nasazení dělostřelectva byl právě Torstensson, což z něj dělalo velmi nebezpečného protivníka. Celkem na švédské straně bylo v bitvě 60 děl, z toho 36 právě lehčích a mobilnějších regimentálních děl. Takové množství děl a rychlá a efektivní střelba způsobily císařským obrovské ztráty.

Jezdectvo

Švédská jízda se během celé třicetileté války značně odlišovala od svých protivníků. Švédské jezdectvo tvořila hlavně polotěžká jízda. Již ve 30. letech 17. století, kdy v císařské armádě bylo ještě mnoho kyrysnických pluků v plné zbroji, Gustav II. Adolf zavedl ve své armádě „lehkého jezdce“. Jeho zbroj tvořil jen kyrys (přední plát tzv. „bulletproofe“ nebo též „pistolproofe“ a zadní tenčí) a přilba. Takováto zbroj byla ještě doplněna tzv. koletem, což byl kabát z tlusté, tukem činěné, kůže. Jako výzbroj takto oděnému jezdci sloužily dvě pistole s kolečkovým zámkem a meč. Od švédského krále to byla spíše z nouze cnost, než záměr vytvořit univerzálního jezdce. Švédsko před začátkem války nemělo dost prostředků vystrojit pravé kyrysnické regimenty. Jenže takto vyzbrojení jezdci sklízeli na bojišti úspěchy. A navíc zvládali i mnoho jiných úkolů mimo bitvu – průzkum, přepady a pronásledování. Tento druh jezdeckva se tak postupně ke konci třicetileté války stal nejrozšířenějším i v ostatních armádách. Mnoho obrazů z pozdějších fází války ukazuje jezdce pouze v koletech, často místo přileb jen s klobouky na hlavách.

Jízdní regimenty byly rozděleny do skvadron o třech řadách jezdců za sebou. Švédské jezdectvo již od bitvy u Breitenfeldu používalo taktiku přímého útoku tryskem. Pouze první, nebo vzácně i druhá řada jezdců při útoku střílela z pistolí. Zbytek jezdců si nechal obě pistole k dispozici, až se formace střetly v *melee* – v boji na blízkou vzdálenost, kde se vlastní promíchali s nepřítelem. Právě tyto jezdecké souboje se staly námětem mnoha rytin a obrazů z dob třicetileté války.

Dragounů na švédské straně mnoho nebylo. Podle dochovaných soupisů vojska se bitvy zúčastnily dohromady asi čtyři stovky.

Důležité postavy švédské armády

Lennart Torstensson (17. 10. 1603 – 7. 4. 1651)

Vrchním velitelem švédské armády u Jankova byl polní maršál Lennart Torstensson. Mladý Torstensson svoji vojenskou službu zahájil jako páže mladého krále Gustava II. Adolfa a po jeho boku mohl pozorovat livonskou válku a pád Rigy v roce 1621. Pak se nakrátko věnoval ryze civilnímu vzdělávání, včetně kavalírské cesty po Evropě.

Roku 1626 se však vrátil k armádě a účastnil se válečných operací v Prusku v roce 1628 a 1629. Právě zde upozornil na své vojenské schopnosti, když na vlastní pěst upravil královský rozkaz, který měl dopravit jinému důstojníkovi. Jeho zásah však měl velmi pozitivní efekt na průběh bitvy. Sám Gustav II. Adolf ho nejdříve chtěl potrestat, ale pak řekl: „Lennarte, tohle tě mohlo stát život, ale možná by ti seděla více role generála než královského pážete“.

V roce 1629 byl Torstensson ustanoven vrchním velitelem švédského dělostřelectva. Pro tuto funkci byl přímo stvořen – již za svého života byl pokládán za jednoho z nejlepších vojenských inženýrů a dělostřelců ve švédské armádě. V bitvě u Alta Veste roku 1632 však padl do zajetí a rok byl držen v Ingolstadtu. Právě tato epizoda měla velmi neblahý vliv na jeho zdraví. Patrně trpěl revmatizmem, nemocí ledvin a nepravidelnými záchvaty kloubní artrózy. Přesto však dále bojoval a vyznamenal se v bitvě u Wittstocku roku 1636 a při obraně Pomořanska v letech 1637 a 1639. Tehdy ho však nemoc zmáhala natolik, že musel opustit armádu a vrátit se do Švédska, kde byl jmenován do královské rady.

Avšak vývoj války v Německu ho přiměl k návratu. Roku 1641 umírá došavaný velitel švédských sil Johan Banér (patrně na jaterní cirhózu) a Torstensson se ujímá role vrchního velitele švédských sil a guvernéra-generála Pomořanska a je povýšen do hodnosti polního maršála. V čele švédské armády prošel roku 1642 Braniborskem, Slezskem až na Moravu a cestou zpátky ještě drtivě udeřil na Sasko. Roku 1643 na Moravu útočí podruhé, ale je narychlo odvolán do Dánska.

Jeho třetí a poslední tažení směrem do srdce Habsburské říše ho právě přivedlo až k bitvě u Jankova.

Karl Gustav, později Karel X. Gustav (8. 11. 1622 – 13. 2. 1660)

V době bitvy u Jankova mu bylo 23 let, a i když to byl vysoce postavený šlechtic, nikdo ještě netušil, že tento ambiciózní mladík za 9 let usedne na švédský trůn. Zatím to byl jen řadový jízdní důstojník, na jehož vojenské vzdělání dohlížel právě Torstensson. Falckrabě Karel Gustav velel v bitvě kurlandskému jízdnímu regimentu, který se účastnil nejprudších střetů. Mnoho vojáků padlo a snad žádný nevyvázl z bitvy nezraněn – až na jedinou výjimku, kterou byl právě Karel Gustav. Nepřátelské střely se mu ale nevyhýbaly. Teprve až bitva skončila, přišel na to, že jeho klobouk i oblečení nesly stopy po několika průstřelech.

Kaspar Kornelius Mortaigne de Potelles (1609 – 18. 7. 1647)

Mortaigne byl původem Vlám. Vojákem byl již od mládí a sloužil jako páže Filipa, prince hesensko-kaselského (syn landkraběte Mořice), který zahynul 17. srpna 1626 v bitvě u Lutteru u Barenbergu. Princ Filip jej do svých služeb pravděpodobně povolal z Nizozemí, kde se učil válečnému řemeslu. Ve 30. letech 17. století pak vstoupil do švédských služeb, kde ho čekala strmá kariéra, ve které mu pomáhalo jeho osobní nasazení a notná dávka otrlosti. Když vedl své muže u Jankova, bylo mu 36 let. Generálmajorovi Mortaignovi bylo svěřeno velení pěšího středu. Právě jeho pěší regiment zažil u Jankova nejednu horkou chvíli a utrpěl značné ztráty.

Karel Gustav Wrangel (23. 12. 1613 – 5. 7. 1676)

Jeden z nejslavnějších švédských vojevůdců začal svoji vojenskou kariéru jako kapitán u jízdy. Ve službě se velmi proslavil a čekal ho přímý vzestup po vojenských hodnostech. Jeho kariéra ho roku 1644 zavedla na moře, do pozice velitele flotily, která porazila Dány v námořní bitvě u Fehmarnu 23. října 1644. V bitvě u Jankova nebyl přítomen právě kvůli svému působení na moři. Ke švédským silám v Německu se vrátil v roce 1646 a stal se Torstenssonovým nástupcem na pozici vrchního velitele švédských sil. Do konce třicetileté války válčil spolu s Francouzi proti císařským silám.

Složení švédské armády

Švédská pěchota stála v 8 brigádách, 6 bylo v první linii, 2 v druhé linii.

První zprava stála jediná výhradně švédská brigáda přítomná v bitvě u Jankova. Stálo v ní 500 mužů v 6 kompaniích spojených z jednoho regimentu „Vestogtland“ a regimentu „Björneborgar“. Byli to muži, které s sebou do tažení v Německu přivezl Torstensson ze Švédska, když přebíral post vrchního velitele.

Nalevo od ní stála brigáda tvořená jedním z nejstarších regimentů ve švédských službách. Byl to takzvaný „Starý modrý“ neboli Alt Blau. Regiment vznikl jako jeden z „barevných“ žoldnéřských regimentů ve švédských službách již v roce 1624. Od té doby se měnila jeho síla, velící důstojníci a dokonce i prapory. V bitvách u Lützenu měl regiment velké ztráty a až v roce 1633 znovu nabyl plných stavů. Od roku 1636 spadá regiment Alt Blau přímo pod vrchního velitele švédské armády. U Jankova měl regiment 12 kompanií o celkovém počtu 776 mužů.

Další v řadě stála brigáda složená ze dvou regimentů. Jeden z nich patřil generálmajoru Karlu Gustavu Wrangelovi. V bitvě měl však jen 380 mužů.

Čtvrtá brigáda v řadě podléhala veliteli celého pěchotního středu, kterým byl Kaspar Kornelius de Mortaigne (více k tomuto muži viz postavy). Regiment nesoící jeho jméno patřil na počátku bitvy k těm početnějším. Tvořilo ho 670 mužů ve 12 kompaniích.

První linii ještě doplňovaly dvě další pěchotní brigády – brigáda pod velením plukovníka Seestedta a brigáda pod velením plukovníka Wolckmara. V první linii švédského pěchotního středu stálo 4 387 mužů. Ve druhé linii stály už jen dvě pěchotní brigády, jedné velel generálmajor Axel Lillie a druhé plukovník hrabě Lewenhaupt, dohromady měla druhá švédská pěchotní linie 1 784 mužů.

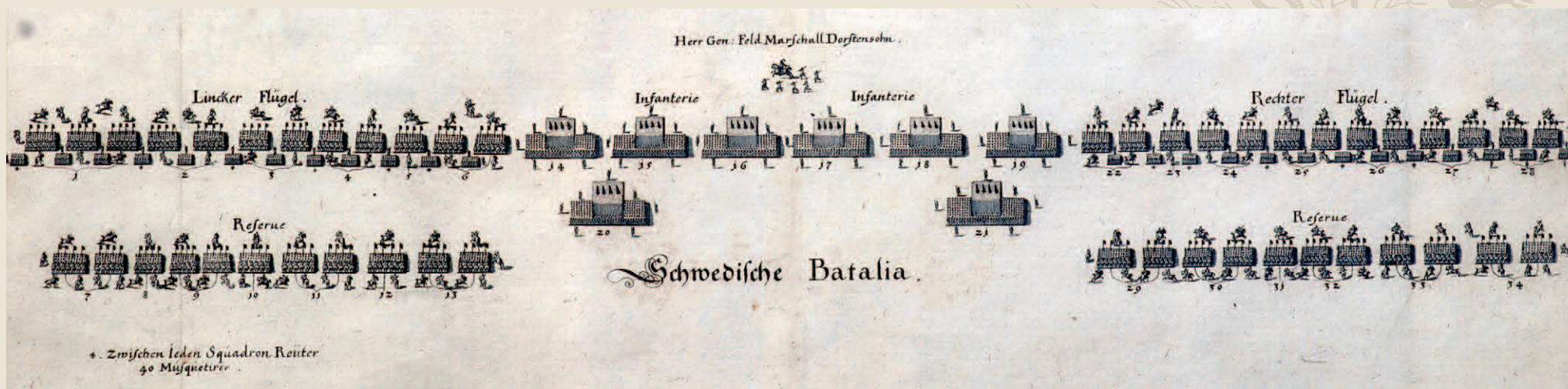

Švédská jízda byla rozdělena celkem do 47 skvadron – 24 na pravém křídle a 23 na levém křídle. Obě jízdní křídla pak stála ve dvou vzájemně se podporujících liniích.

Mezi švédskými jízdními skvadronami v první linii byly ještě umístěny malé formace mušketýrů, tzv. plutony neboli commanded musketeers. Museli to být zkušené muži v čele s velmi schopnými důstojníky, neboť neměli lehkou úlohu. I když sami o sobě představovali velkou palebnou sílu, museli se spolehnout hlavně sami na sebe. Na rozdíl od zbytku pěchoty totiž neměli pikenýry pro vlastní obranu a nemohli se spolehnout ani na další pěchotní útvary. Jejich úkolem bylo palbou podporovat útok i obranu vlastní jízdy. Jenže právě v této

Vojáky nespojoval stejný původ, jazyk, uniforma, každý regiment měl vlastní prapory, které nebyly nijak unifikované. Důstojníci sice nosili barevné šerpy, ale barva se odvíjela od vkusu každého důstojníka. I když zde vládly tendence preferovat určité barvy. V nizozemských jednotkách (ať už bojovaly kdekoli) se často používala oranžová, u švédských jednotek však neplatí stejné pravidlo např. u modré či žluté. V oblíbené byla naopak barva zelená (tmavě zelená) a ještě za života Gustava II. Adolfa byla pravděpodobně preferovaná barva černá a žlutá.

Avšak žádné striktní pravidlo neexistovalo, nikdy se masově nerozšířilo používání jedné konkrétní barvy. Nutno dodat, že barevná preference mohla být

kombinaci spočívala jejich obrovská síla. Tato taktika se Švédům už několikrát vyplatila a i u Jankova se císařská jízda přesvědčila, jak účinná je podpurná palba takto nasazených střelců.

Intermezzo: Bojová hesla a znamení

V každé z proti sobě stojících armád se vojákům těsně před bitvou sdělovalo bojové heslo. Císařská strana použila svoje osvědčené „Sancta Maria!“ (tedy Svátá Marie!). Švédové se spoléhali na tradice, své heslo „Hjälp Jesus!“ (tedy Pomáhej Ježíši!) se hojně používalo už za života Gustava II. Adolfa.

Bojová hesla byla pro armády nesmírně důležitá. Bylo tomu z prostého důvodu. I v rámci jedné z bojujících stran vládla v armádě obrovská pestrost.

u nepřátelených stran občas i stejná. Ad hoc se tedy před každou bitvou zaváděla určitá rozpoznávací znamení. U Švédů jimi byly zelené ratolesti za kloboukem, otýpky slámy připevněné na oděv a v tomto ohledu jsou ještě zmiňovány bílé stuhy kolem paží.

Na císařské straně však o stejných znameních mnoho nevíme. Zelená ratolest však může z klobouku v bitevní vřavě vypadnout a stuha se může roztrhat. Praktickým řešením byla právě bojová hesla. Když jste ve skrumáži bojujících nevěděli, kdo proti vám přesně stojí, stačilo jen nahlas vykřiknout a čekat, jaká bude odpověď.

Císařská armáda

Armáda hraběte Melchiora Hatzfelda byla velmi pestrým společenstvím. Už jen způsob, jakým byla na poslední chvíli doslova uplácená z různých kontingentů napříč celou Habsburskou říší, dává tušit, že se rozhodně nejednalo o dobře sehraný a fungující stroj jako v případě armády švédské. Tam, kde ovšem císařská armáda ztrácela na celkové sehranosti, vyrovnávala její bojovou sílu bojovnost a zkušenost jednotlivých regimentů a jejich velitelů.

Císařská armáda měla v 1. polovině 17. století k bitevní taktice poměrně konzervativní přístup. V době, kdy se značná část protestantské Evropy začala inspirovat u Nizozemců a jejich vojenských reforem, pokračovala císařská armáda stále v užívání například španělské tercie. V taktických úvahách císařských, bavorských, španělských a italských důstojníků stále vítězila hrubá útočná síla masy pěchoty nad palebnou silou, tak jak ji využívali právě Nizozemci. Tak tomu bylo ve 20. letech 17. století.

Pak se ale ke slovu dostal vrchní velitel všech císařských armád generalissimus Albrecht z Valdštejna. Jeho vojenské umění se neopíralo o žádné teoretické práce o taktice a vojenských reformách. Naopak Valdštejn vycházel z praxe a nemohl ani ignorovat převahu, jakou měla protestantská vojska právě díky své pokrokové taktice.

Pěchota

V době bitvy u Jankova se válečná praxe císařské pěchoty prakticky nelišila od té, kterou používali Švédové. V teoretické rovině se zjednodušený „německý styl“ opíral o šikování pěchotních formací do třech linií. Tyto pěchotní formace byly nyní stejně jako u švédské armády menší, teoreticky mělo stát v taktické formaci – zvané rovněž brigáda – přibližně 1 000 mužů. Rovněž se počet mužů v zástupu pohyboval mezi 7 až 10 vojáky, takže se formace podobala dlouhému obdélníku, což zase zvyšovalo palebnou sílu. Avšak systém střelby nebyl pravděpodobně u císařské pěchoty tak pokročilý jako u švédské. Stejně jako švédští, tak i císařští pikenýři opouštěli od masivního používání zbrojí. Avšak především první řady formací – tedy ty první v boji – patrně zbroje ve své výstroji udržely nejdéle. Tyto hlavní principy, kterými se císařští velitelé řídili, měly svůj původ již v reformách zavedených Albrechtem z Valdštejna. Přes všechny výdobytky taktických inovací císařští velitelé tíhli k tomu se svojí pěchotou nakládat tradičním způsobem. Doklad můžeme najít i v bitevním uspořádání císařské pě-

choty u Jankova. Císařští měli sice téměř o tisíc pěších méně, ale postavili je do 6 brigád v jediné linii. To bylo v čistě matematickém průměru o více jak sto mužů na jednu pěchotní formaci více, než měli Švédové. Silnější formace mohla mít převahu, pokud by stála proti osamělé brigádě. Taktický vývoj od počátku 17. století ale ukazoval, že 2 menší vzájemně se podporující formace dokáží jednoho většího nepřítele rozstřílet a vymanévrovat.

Dělostřelectvo

Císařská armáda na tom s dělostřelectvem byla mnohem hůře než armáda švédská. Ne však že by nepoužívala stejnou doktrínu nasazování lehkých děl na podporu pěchotních regimentů. Ta byla poprvé převzata od Švédů již v roce 1631. V roce 1633 měla být dle Valdštejnových instrukcí ke každé pěchotní brigádě postavena 2 regimentální děla. Avšak horší už to bylo s reálným nasazením děl, protože dělostřeleckých kusů byl často velký nedostatek. V bitvě u Jankova takovýchto děl bylo nasazeno 20 (to je téměř o polovinu méně než švédských děl).

To, že císařská armáda u Jankova neměla k dispozici takový dělostřelecký arzenál jako Torstenssonova armáda, je do značné míry logické. Torstensson měl v plánu oblehnout Vídeň a během svého tažení musel počítat i s dalšími obléháními. K tomu bylo těžkých dělostřeleckých kusů třeba. Hatzfeldova narychlo sestavená armáda však s ničím takovým v základě nepočítala. Hatzfeld se naopak mohl spolehnout na defenzivní strategii a opěrné body. Avšak byl si moc dobře vědom, že v polní bitvě to pro jeho armádu bude znamenat značnou nevýhodu.

Jezdectvo

Císařská armáda neměla nikdy, na rozdíl od svého švédského soupeře, nedostatek výzbroje a zbroje pro kyrysnické jednotky. Přesto i zde lze sledovat trend masivního upouštění od nošení kompletní (nebo i $\frac{3}{4}$ zbroje). Již v roce 1640 psal obristleutenant jízdního regimentu Alt-Piccolomini vlastníkoví regimentu, aby povolil ustát v nošení kompletní zbroje. Argumentoval tím, že ať tak či tak, zbroj nosí jen zlomek z celé jednotky, a vzhledem k úkolům, které regiment musí vykonávat během tažení, je další nošení zbroje příliš omezující. Na rytinách ze 40. let 17. století je patrné, že většina kyrysníků od zbroje upustila a vystačí si pouze s kyrysem a otevřenou přilbou. Nebyly to však jen obtíže spojené s nošením těžké zbroje (síla materiálu, pokud měla zbroj odolat střelám, neúměrně zvyšovala hmotnost), ale i válečná ekonomika a dostupnost surovin, které tlačily na výrobce zbroje pro armádu, aby produkovali zbroj s horší kvalitou. Taková zbroj již nedokázala poskytnout svému nositeli plnou ochranu před střelami nepřítele. Prakticky uvažující vojáci odmítali nosit věc, která je omezovala, ale oproti tomu neposkytovala adekvátní ochranu.

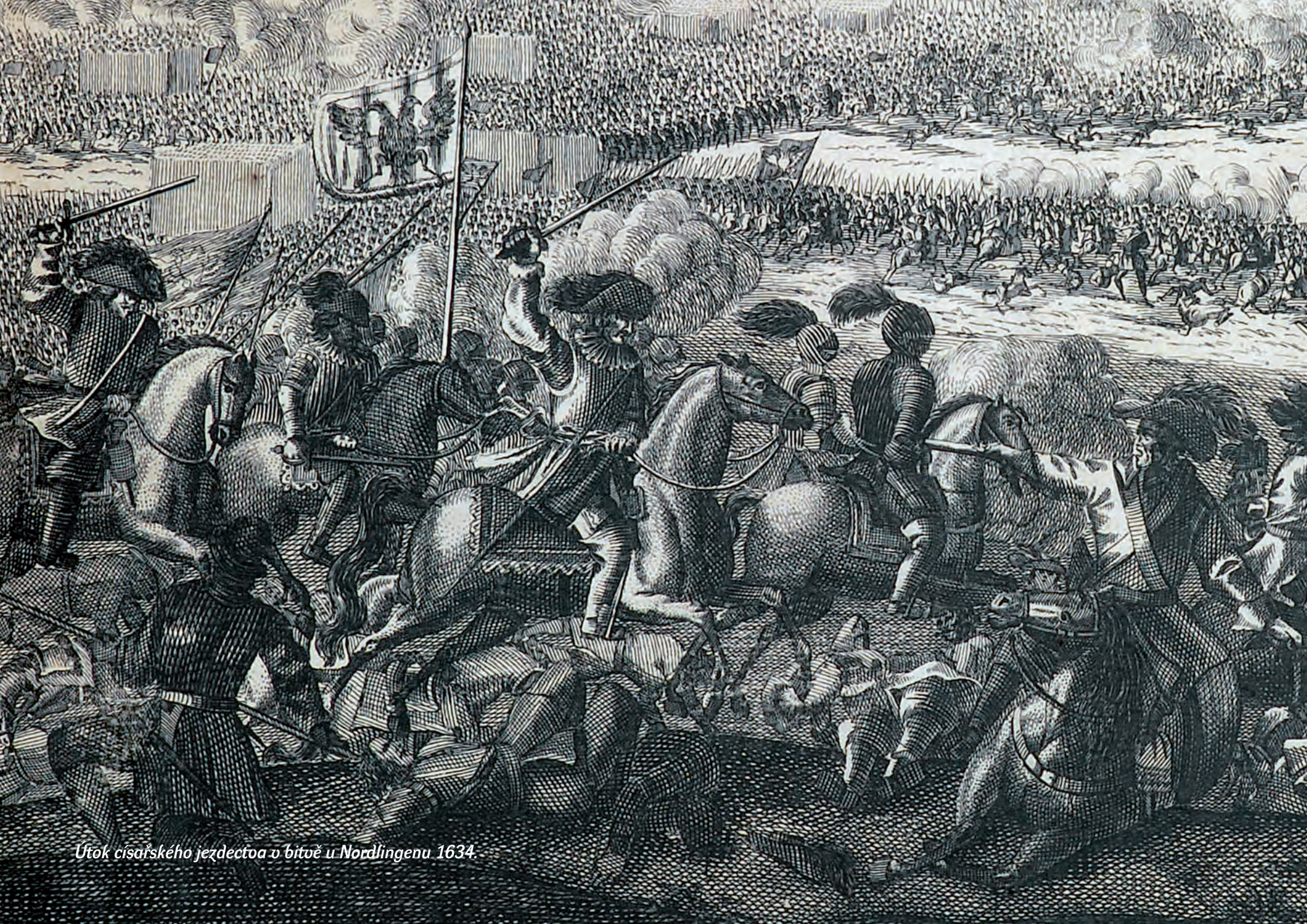
Kyrysníci nebyli jedinou složkou císařského jezdecktva. V bitvě u Jankova se ještě objevil další typ – arkebuzíři. Své jméno odvozovali od arkebuzy – krátké jezdec-

ké karabiny s kolečkovým zámkem. Hlavním úkolem skvadron arkebuzířů bylo palbou podpořit útočící kyrysníky, anebo naopak poskytnout palebnou podporu při obraně. Jenže tato taktika nedokázala v době, kdy bylo zvykem, že se jezdecké formace střetávají v plném trysku, poskytnout žádaný efekt. V císařské armádě se vlivem nevyrovnané zásobovací situace stíraly rozdíly mezi arkebuzířskými a kyrysníckými regimenty, a zatímco značná část arkebuzířských regimentů byla povýšena na kyrysnické pluky, tak žádné nové regimenty nebyly po roce 1642 stavěny. V bitvě u Jankova byly přítomny pouze dva – starý Werthův regiment stojící ve dvou skvadronách a Šporkův regiment stojící jen v jedné skvadroně. Očíma prostého pozorovatele však od ostatních jezdců byly těžko k rozeznání.

Na polích třicetileté války bylo možné setkat se i s exotickými druhy jezdecktva. Válka přitahovala možnosti drancování a kořisti muže z Balkánu, Polska, Ukrajiny. Patrně nejproslavenější v tomto ohledu byl jízdní regiment Chorvatů. Jednalo se o lehkou jízdu, zbroj nosili jen jejich důstojníci. I když na bitevním poli nemohla tato nepravidelná jízda konkurovat disciplinovaným jezdcům bojujícím v sevřených řadách, jejich pravá síla byla v náhlých rychlých útocích, přepadech a schopnosti napadnout nepřítele z nechráněné strany. V bitvě u Jankova bojovalo na straně císařské armády přibližně 300 Chorvatů pod plukovníkem Mirco Marcovichem.

Útok císařského jezdecktoa v bitvě u Nordlingenu 1634.

Důležité postavy císařské armády

Melchior von Hatzfeld (20. 10. 1593 – 9. 1. 1658)

Melchior hrabě Hatzfeld vstoupil do vojenské služby již v roce 1620. Vystřídal velké množství hlavně saských regimentů (nejdříve pěchotní, pak kyrysnické). Sloužil nejdříve pod Albrechtem z Valdštejna a posléze pod Gallasem až do jeho porážky v bitvě u Wittstocku 4. 10. 1636. Jako samostatný velitel si vedl dobře na sekundární válečné frontě ve Vestfálsku mezi lety 1638 až 1644. Byl to výborný strateg a koordinátor, ale přímo na bitevním poli příliš úspěšný nebyl.

Mezi císařskými veliteli měl také velmi mírnou povahu – to mu komplikovalo práci s takovými prudkými charaktery, jakým byl například Götz. Svým mírným a diplomatickým vystupováním byl oblíbený u dvora, mezi svými důstojníky oblíbený nebyl, protože veškeré své neúspěchy v přímém velení armády svaloval mnohdy neoprávněně právě na ně. V bitvě u Jankova se několikrát ocitl z různých důvodů ve velmi nelehké situaci. A stejně tak jako nedokázal udržet otěže v bitvě u Wittstocku, nedokázal udržet efektivní velení ani v bitvě u Jankova. Osud nebyl k Hatzfeldovi milostivý. Po prohrané bitvě padl hrabě do zajetí. I když i po této epizodě jeho vojenská kariéra pokračovala, neblahý konec ho potkal v bojích v Polsku, kde roku 1658 padl.

Johann von Werth (1591 – 16. 1. 1652)

V době bitvy u Jankova bylo tomuto bavorskému jízdnímu důstojníkovi 54 let. Pocházel z rodiny nižší šlechty z Julišska a svoji vojenskou kariéru zahájil u valonské jízdy ve španělské armádě. V roce 1622 byl poručíkem u jízdy. Roku 1630 se pak stal plukovníkem v bavorských službách.

Během následujících čtyř let se proslavil jako velmi odvážný mistr jízdního útoku. Své mistrovství několikrát využil proti Francii, kde se postava „Jean de Wertha“ stala synonymem pro hrozné jezdce. Nakonec byl však francouzskou armádou vytlačen. V tažení roku 1638 v okolí Rheinefeldu byl zajat Bernardem Sasko-Výmarským a ze zajetí, ve kterém si žil v poměrném luxusu a těšil se zájmu dam i dívek, byl propuštěn až v roce 1642. Jeho vojenská kariéra byla obnovena a on byl jmenován generálem jízdy pod vrchním velitelem Mercym. Překvapivým vítězstvím v bitvě u Tuttlingenu značně proslul. V bitvě u Jankova byl velitelem bavorské jízdy, které se podařilo notně překvapit Švédy a nebýt toho, že vojáci dali v tu chvíli přednost kořisti před bojem, výsledek bitvy mohl být o poznání jiný.

Johann hrabě Götz (1599 – 6. 3. 1645)

Původem luterán začal svoji vojenskou kariéru ve vojsku Petra Arnošta Mansfelda v roce 1621. Po bitvě u Fleurus však přestoupil do císařských služeb, kde teprve odstartovala jeho vojenská kariéra, roku 1626 už byl jmenován plukovníkem. Valdštejn ho povýšil jako generála jezdeckta a Götzovi se v roce 1634 podařilo vyhnout čistkám, které zasáhly původní Valdštejnovův důstojnický sbor.

Válka ho zavedla až do Slezska, kde však pravděpodobně kvůli svému prudkému charakteru nedokázal úspěšně řídit válečné operace. Byl dokonce postaven před vojenský soud pro nekompetenci. Krátce sloužil v Bavorsku, ale kvůli dalším problémům s vedením tažení opět přestoupil do císařské armády. Zde se stal nakonec mezi lety 1642 až 1644 velícím operací v Uhrách proti Sedmihradským.

Jako osobnost byl Götz arogantní, nedokázal s nikým spolupracovat, a i když v bitvě byl velmi dobrý velitel a se svými vojáky si rozuměl, nedokázal nikdy potlačit svůj prudký charakter před nadřízenými a spolupracujícími důstojníky.

Bitva u Jankova se stala Götzovi osudnou. Právě jeho nekompetentní taktické uvažování ho přivedlo přímo před hlavní švédských zbraní, kde nalezl svůj osud. Jeho jméno vstoupilo do povědomí ve rčení „dopadl jak Kec u Jankova“.

Jan Špork (6. 1. 1600 – 6. 8. 1679)

Jeho původ lze vystopovat ve Vestfálsku. Jako neurozený vstoupil do vojska bavorského vévody Maxmiliána a zúčastnil se bitvy na Bílé hoře. Sloužil patrně celou dobu u jízdy. Jako důstojník proslul a jeho kariéra začala strmě stoupat. Dostalo se mu dokonce povýšení do šlechtického stavu. Jeho synem byl František Antonín Špork – slavný mecenáš.

Složení císařské armády

Císařská armáda se postavila na kopcích východně od Jankova. Postavení to bylo velmi silné, odvrácené svahy by mohly eliminovat švédskou dělostřeleckou převahu a část císařských jednotek byla schována v lesích. Hatzfeld rozestavil své formace podle jejich vlastních kontingentů. Bavorské regimenty, které přivedl Werth, stály napravo.

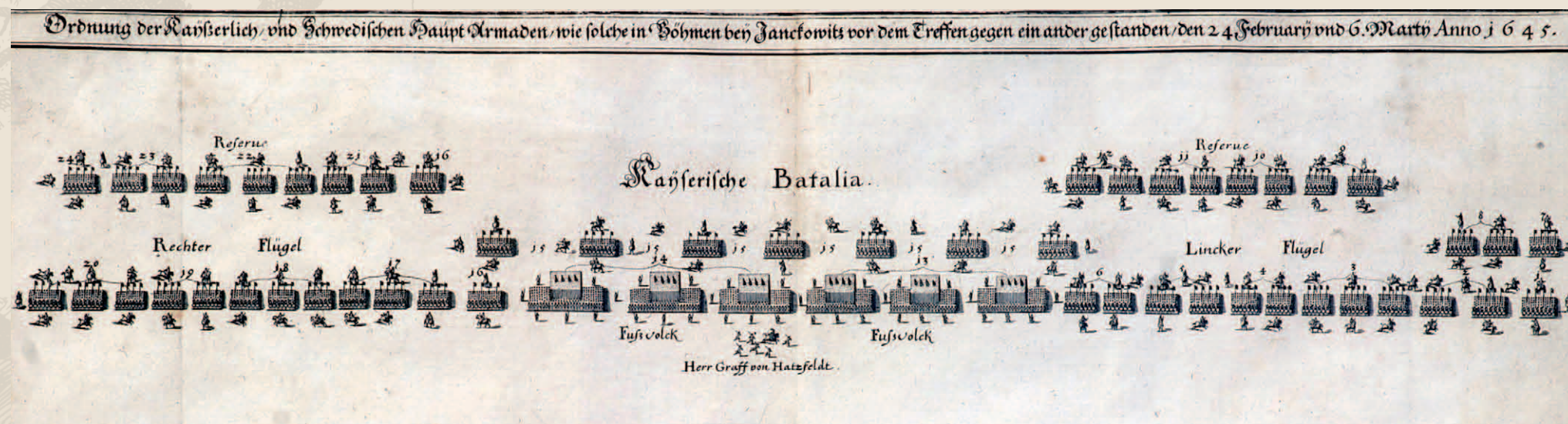
Převážně celé pravé jízdní křídlo, rozdělené do dvou po sobě jdoucích sledů, patřilo bavorským jezdcům. V první linii stálo dvanáct skvadrón bavorské jízdy. Zprava to byl nejdřív jízdní regiment Jana Šporka, pak zde stály dvě skvadrony de Werthova regimentu, další skvadrony patřily regimentům nesoucí jména svých vlastníků – Geleena, Fleckensteina, Kolba, Lapierra, jedna skvadrona Pompejiho regimentu stála v záloze za nimi spolu s dvěma skvadronami Trauditschova regimentu. Ve druhé linii stálo 8 jízdních skvadrón – právě zde stál regiment samotného Hatzfelda, dále tu stály skvadrony z regimentu Beckova, Waldeckova a hraběte Ludvíka Jindřicha z Nassau-Dillenburgu.

Pěchotní střed se skládal pouze ze šesti pěchotních brigád, které byly vyrovnány do jediné dlouhé linie. Tři bavorské pěchotní brigády stály vpravo, tři císařské pěchotní brigády nalevo. Každá taková brigáda se skládala z několika různých regimentů. Císařská armáda na tom byla velmi bledě z hlediska kompletnosti

regimentů, v těchto šesti brigádách stálo celkem 25 různě silných regimentů. Byla to pestrá směsice regimentů z jižního i severního Německa, z původní Gallasovy armády (včetně jeho vlastního pěchotního regimentu), z Moravy, Bavorska, Itálie a Valonska. Zajímavé je, že oproti švédské armádě zde stály původně staré regimenty, které své první mustrování kladly někdy i do roku 1618 a 1619. Jednotlivé brigády pak nesly jména hodnostně nejvýše postavených velitelů jednotlivých regimentů.

V tomto ohledu je jmenován především baron de Suys, který velel celému císařskému pěchotnímu středu, dále Zuniga, Záhradecký (moravský šlechtic Václav Záhradecký ze Zahrádek), v čele bavorských brigád stáli Holz, Gil De Haas a Ruischenberg. Císařská armáda neměla dostatek pěchoty, aby ji mohla zformovat do více sledů za sebou, takže tyl pěchotních formací musela chránit jízda v záloze. Tato úloha připadla saskému jezdecktvu, jemuž velel plukovník Calleberk ze Saska.

Levé jízdní křídlo pod velením polního maršálka Götze stálo ve dvou liniích. V první bylo dvanáct jízdních skvadrón, v druhé pak devět. Z neznámějších regimentů zde stály dva regimenty nesoucí jméno slavného císařského vojevůdce Piccolominiho – Starý Piccolominiho a Nový Piccolominiho. Bitvy se účastnil dokonce jeho syn Josef Silvio. Ten padl krátce po bitvě, dohnán Švédy u Votic.

Švédská armáda se chystá vyrazit.
Jezdci napájí koně.

Bitva

Torstenssonův velký manévř

Jankovská bitva proslula mimo mnoha dalších věcí i zcela inovativním taktickým postupem, kterým Torstensson do značné míry překvapil svého nepřítele. Obchvat, který provedla švédská armáda, se stal obvyklým taktickým manévrem až o 100 let později, a významně tak předběhl strategické myšlení dané doby. Torstensson si patrně nebyl vědom toho, jakou důležitost jeho manévř bude mít. Chtěl hlavně dosáhnout co nejlepšího postavení vůči nepříтели. Již předešlého dne si při průzkumu bojiště všiml, jak silné je postavení císařských. Útočit přímo na císařské do kopců a ještě přes překážky tvořené potoky by se mohlo Švédům stát osudným. Právě tady však zafungoval Torstenssonův taktický úsudek. Všechny akce směřující přímo proti císařským měly jen odvést pozornost. Právě cíl ležel na jih od současného švédského postavení. Tím cílem byl kopec, na kterém v době bitvy u Jankova stála kaple. Z tohoto kopce by mohly švédské formace ohrožovat císařské pravé křídlo, a tím narušit jinak silné postavení Hatzfeldova vojska.

Noc před bitvou nebyla vůbec tichá, již o půlnoci se nesl od švédského vojska zvuk signálu *boute-selle*, hluk pohybujících se koní a tažených děl. Vše nasvědčovalo tomu, že Švédové chtějí postavit dělostřelectvo přímo před císařské. Švédská jízda dokonce ještě před rozbřeskem napájela koně v rybnících Hrad a Betan kolem Jankova, kde se je bez výsledku pokusilo ostřelovat císařské dělostřelectvo.

Avšak již od třetí hodiny ranní se švédské vojsko dalo na pochod – právě směrem ke kopci s kaplí u Vlčkovíc. Torstensson rozdělil vojsko do tří postupujících kolon. Na východní straně (nejblíže k nepříтели) postupovala pěchota. Vedle ní postupovalo švédské pravé jízdní křídlo pod Wittenbergovým velením. Zcela na západní straně pak postupoval trén, dělostřelectvo a vozy. Jízda pod velením německého plukovníka Goldsteina tvořila předsunutou hlídku, zatímco

švédské levé jízdní křídlo pod velením zkušeného skotského plukovníka Douglase tvořilo zadní voj. Právě tyto jezdci měli za úkol oklamat císařské na jejich pravém křídle a později brzo ráno ještě stihli dohonit zbytek armády.

Torstenssonův manévř nic nemohlo zkomplikovat. Mezi rybníky bylo dost prostoru, aby se sem mohla přesunout jízda i dělostřelectvo. A vzhledem k tomu, že všechny vodní plochy byly hluboce zamrzlé, pěchota mohla pohodlně postupovat ve svých bojových formacích. Sníh býval v těchto místech podle tehdejších popisů obvykle odváty, takže ani ten nekomplikoval postup. Celý manévř byl navíc chráněn před císařskými rozsáhlým lesem – Hartmany – a navíc složitým terénem.

Švédští dělostřelci chystají transport svých nástrojů.

Švédští jezdci v čele s Johanem Arnoldem von Goldsteinem vyrazí ostříc orcholku s kapličkou. Zmrzlá půda se otřásá pod kopyty koní. Jezdce už opustily všechny obavy, na jejich místo se nahrnulo odhodlání a nedočkavost. Jsou v neznámé krajině, ale dobře vědí, že to, co je čeká před nimi, zažili už mnohokrát.

Před švédskou pěchotou leží otevřené pole, a tak mohou vojáci v bitevní formaci postupovat jednoduše vpřed. Dnes již těžko odhalíme, co se vojákům mohlo honit v hlavách. Rukama pevně svírají zbraně, ve tvářích se odráží nejrůznější emoce, ale řady vyrovnaně postupují vpřed. Švédská pěchota proslula svým výcvikem a tito muži mají navíc velké bojové zkušenosti.

Prælium apud Iancoumanæ ante Meridiem.
Das eerste Treffen bei Janowitz, so sich morgens
vor Mittag zugetragen den 24 Febr. 6 Mart. 1645.

Kopec nad Vlčkovicemi

Kolem sedmé hodiny ranní začal jeden z mnoha kritických okamžiků bitvy u Janova. Správná interpretace následujících historických událostí je velmi složitá, protože ani tehdy nebyla situace vůbec jasná. Hatzfeld nařídil Götzovi, aby obsadil kopec s kaplí. Měl tím však na mysli, aby sem Götz poslal předsunutou hlídku? Nebo aby se celé levé křídlo císařské armády dalo do pohybu a zaujalo tuto pozici? Götz si rozkaz vyložil tím druhým způsobem. Nejprve vyslal na kopec své dragouny – vlastně jedinou pěchotu, kterou měl jako velitel jízdního křídla k dispozici – aby ho uhájili, než dorazí zbytek levého křídla. Když na kopec pak dorazili švédští Goldsteinovi jezdci, dragouni se museli ze svých pozic stáhnout.

Götz však zahájil protiútok. Levé křídlo císařské armády se dalo do pohybu. Terén, který muselo překonat, nebyl vůbec lehký – zasněžený rozsáhlý les, kterým se císařská jízda musela protlouct.

Není jisté, jestli chtěl Götz pozici na vrcholku kopce udržet za každou cenu (podle toho, jak si vyložil Hatzfeldův rozkaz), nebo chtěl nadále určovat průběh akce on (namísto příliš opatrného nadřízeného velitele). V každém případě neměl ale od Hatzfelda žádné další upřesňující rozkazy. To, že se Götz odmítl zdržovat průzkumem terénu, se ukázala jako zásadní chyba. Se všemi svými formacemi se tak vrhl do neznámého zasněženého lesa, který byl ještě brzděn roklemi a stržemi.

Polní maršálek Johann von Götz byl energický velitel. Jenže prudkost jeho charakteru a impulzivnost jeho velení zcela převyšovaly jeho taktické schopnosti. Ze sedla rozkazuje svým dragounům, aby se vydali na vrcholek s kapličkou.

Rozkaz jejich velitele zavedl císařské jezdce do nelehké situace. Nikdo nevěděl, co od lesa před nimi má vlastně očekávat, a nemohli si dovolit hnát koně do neznáma příliš rychle. Krajina kolem Ratměřic navíc dovede překvapit náhlými terénními zlomy. Byla chyba, že se právě tímto směrem rozhodl Götz zaútočit, ale rozkaz je rozkaz.

Ve stejném čase na pravém křídle císařské armády už bylo Hatzfeldovi zcela jasné, co Torstensson ve skutečnosti plánoval. Hatzfeldův způsob vedení armády však nedokázal s precizním švédským vojevůdcem držet krok. Zatímco Švédové už byli na své nové pozici, Hatzfeld teprve opouštěl pravé křídlo, kde osobně kontroloval situaci, a vydal se k levému křídlu. Ztrácel tak cenný čas. Když dorazil na původní postavení levého císařského křídla, našel tady pouze druhý sled pod Pompejeho velením, který byl ještě navíc v pohybu. Když se Hatzfeld domáhal vysvětlení, Pompeji mu „bez patřičného respektu“ sdělil, že „se tak děje na Götzův rozkaz, a bezpochyby bude

sloužit císařským k výhodě“. Bez dalšího slova a zdržování se Hatzfeld rozjel najít Götz.

Sám Götz tou dobou ale jel přímo do maléru. Zatímco císařská jízda se teprve prodírala lesem, švédské předsunuté formace už rozestavovaly obranné linie na důležitém vršku. Jízdní formace zde stály podporovány pěchotními oddíly „commanded musketeers“ a navíc zde bylo detašováno 12 lehkých děl. S největší pravděpodobností jsou právě tato děla těmi pohyblivými kusy, které neustále pálily na císařskou jízdu sevřenou neprostupným terénem.

Důstojníci mezi sebou často neměli zrovna nejlepší vztahy a Hatzfeld nebyl vůbec v lehké situaci a rozhodně nemohl být na více místech najednou. I když by si to teď asi opravdu přál.

Střet se švédskými silami

Hatzfeld zastihl Götze chyceného uprostřed těžkého terénu. Císařské jednotky se nemohly hnout. Po stranách je svíraly nepropustné lesy, před nimi ležel rybník a navíc vše komplikovaly svahy a kopce. Mezi oběma důstojníky to vřelo. Hatzfeld žádal vysvětlení situace. Götz hrozil rezignací a ustoupil až po naprostém Hatzfeldově rozhořčení. Nakonec se přece jen oba shodli, že když útok započal, měl by pokračovat. Hatzfeld Götzovi přivede posily z pravého křídla a pěchotního středu. S tím Hatzfeld opět nechal maršálka Götze samotného.

Bitva se nyní doslova propadla do velmi chaotické fáze. Útok na švédské pozice byl pro císařské noční můrou. Vyrvalá dělostřelecká palba ze švédské strany nedovolila císařským rozvinout své formace a vypořádat se tak se složitým terénem. Během toho se konečně dal do pohybu zbytek císařské armády. Právě jízdní křídlo pod Werthovým velením vyrazilo kolem východního okraje hartmanského lesa směrem k Nosákovu. Volba cesty byla logická. Boj se přesunul hlavně na jižní část bojiště a cesta ze severozápadu by byla komplikovaná množstvím rybníků. Právě jízdní císařské křídlo se tak střetlo s pravým křídlem švédským. Došlo tím k naprostému stranovému převrácení císařského postavení, což jen přidávalo k chaotické situaci.

Švédské formace ale jen tak nepostávaly. Od vršku s kaplí postupovaly švédské jednotky dále na východ. Část švédských detašovaných mušketýrů zde obsadila malý lesík. Vyhnali odtud zbytek Götzových dragounů, kteří se marně snažili komplikovat švédský postup. Levé křídlo dál postupovalo hlavně proti Götzovým formacím.

Konec maršálka Götze

Götzovy jednotky se snažily udržet útok, ale nepřítel měl příliš silné postavení. Velmi pohyblivé švédské dělostřelectvo nedávalo nepříteli jedinou možnost se před útokem seřadit. I v tak beznadějně situaci však Götz odmítal připustit porážku a ustoupit. Pouze silou své osobnosti držel své muže přímo uprostřed. Osobní odvaha ale nic nezmuže proti síle letících projektilů. Sevřené řady císařské jízdy byly strašným způsobem decimovány, a přesto se přes utíkající zbytky formací valily do údolí další a další jezdci. Právě v tomto okamžiku, patrně někdy kolem devíti hodin dopoledne, zasáhly maršálka Götze dvě rány.

V bitvách třicetileté války ani vysoce postavení důstojníci nebyli někde v teple daleko od boje. Naopak většina z nich neohroženě vedla své muže přímo v první řadě. Jenže vše má svoji cenu. Mnoho z nich padlo spolu se svými muži. Kulce bylo jedno, jestli letí ostríc synu rolníka, nebo šlechtici. Polní maršálek Götz své muže vedl ostríc švédským hlavním odvažně, ale bez patřičného taktického úsudku. Všechno má svou cenu.

Střet u Nosákova

Na rozdíl od mnoha jiných střetů třicetileté války nebyla situace během bitvy u Jankova vůbec přehledná. Nejednalo se v žádném případě o střet pevně seřazených bitevních linií, jako tomu bylo například v druhé bitvě u Breitenfeldu roku 1642. To co následovalo po Götzově smrti a faktickému zhroucení císařského levého křídla, byl i pro tehdejšího pozorovatele chaos. Švédská armáda využila nastalé situace a začala se tlačit na sever a severovýchod. Císařští měli svůj opěrný bod v místech, kterému se říká „Na Habartech“. Švédská děla ale ani tady císařským nedala pokoj. To už ale byl v pohybu střed švédského vojska.

Při pronásledování zbytků Götzova levého křídla švédské formace narazily na čerstvého nepřítele. Byl jím císařský pěchotní střed, který ale příliš pozdě

Bitevní vřava nebyla vůbec přehledná. Složitý zalesněný terén spolu s oblaky dýmu ze střelby bránily ve výhledu a přehledu o celé akci. Stávalo se často, že na sebe nepřátelské formace nečekaně narazily.

přišel Götzovi na pomoc. Hatzfeld pěchotu rozestavil do linie v hustém lese mezi Vlčkoviciemi a Nosákovem. Přímo proti nim už se rozestavil švédský pěchotní střed pod velením generálmajora Mortaigna. Hned jak zahlédly císařské jednotky, zahájily švédská pěchota i dělostřelectvo palbu.

Císařská pěchota byla v nevýhodě. Hatzfeldovi se ji sice podařilo dobře sešikovat, ale zatímco mušketýři a pikenýři prošli lesem bez problémů, děla, která byla určena na jejich podporu, měla se zasněženým porostem problém. Nakonec muselo být 9 děl i s veškerou municí necháno napospas. Císařská pěchota se pokusila udržet linii na kraji lesa, byla však vytrvalou palbou donucena k ústupu. Mortaignovi se podařilo pravý bok své pěchotní sestavy opřít o nedaleký vrcholek. Štěstí se ale ke Švédům začalo obracet zády. Terén zde, na jihovýchodním cípu lesa Hartmany, nedovoloval plné nasazení děl. Na řadu přišla švédská pěchota.

Císařská pěchota (na rytině označena W) odolává tordému tlaku švédské Mortaignově a Seestedtově brigádě. Dělostřelecká baterie (označena jako G) původně patřila císařským, ale musela být zanechána v lese, protože zpomalovala postup pěchoty. V průběhu boje padla do ruky postupujícím Švédům.

Les nebyl ideálním terénem pro vedení bitvy. Jenže tady nebylo na vybranou. Pěšáci se museli vyrovnat s vegetací a stromy. V takovém prostředí bylo nutné se utkat s nepřítelem přímo.

Musela to být strašlivá podívaná. Všude v okolí zuřil boj mezi jízdními skvadronami, které se ještě stále držely ve formaci svých původních křídel. Hatzfeld se zde pokoušel, seč mohl, aby dal do pohybu i zbylé vojáky z Götzova křídla, to se mu však nepodařilo. Císařská dělostřelecká palba byla jen okrajová, a pokud zazněl

výstřel děla, bylo to v drtivé většině švédské dělostřelectvo. Torstenssonovi se dokonce podařilo rozmístit na vrších v této části bojiště i těžké 24liberní kusy, které musely působit císařským strašlivé ztráty. A do toho všeho se z lesa vynořilo šest švédských pěchotních brigád, které se chystaly tvrdě zaútočit na nepřítele.

Podle všeho se švédská pěchotní linie rozdělila do dvou částí – severní a jižní. Na severní straně na nepřítele tlačily hlavně dvě brigády – Mortaignova a Seestedtova. Mezi pěchotními formacemi tu zuřil tuhý boj. Nebyl to však jeden kontinuální útok, ale několik rychlých palebných výměn, kdy se obě švédské brigády vzájemně podporovaly. Jejich postup byl ale až příliš rychlý, a pěcho-

ta tak vystavila nepříteli svůj levý bok. Toho využilo několik jízdních skvadron, doposud chránících boky císařské pěchotní linie, a zaútočilo na švédské vojáky. Císařské jízdě se podařilo oběma brigádami doslova projet v jednom krvavém baletu. Ztráty byly velké – 13 švédských praporů bylo ukořistěno, Seestedt byl těžce raněn.

Jakmile pěchotu nebrzdil les, mohli švédští mušketýři zasypávat nepřítele salvami. Obzvláště účinná byla tzv. švédská salvo, tři řady mušketýrů v jediný okamžik pálící na nepřítele.

Tady se začala karta nebezpečně obracet. Sám Hatzfeld ve své zprávě o bitvě tento moment dokonce velmi vyzdvihuje. Opět se ale ukázalo, jak schopné bylo švédské dělostřelectvo a jak brilantně bylo v bitvě nasazeno. Ve stejnou chvíli, kdy se císařská jízda chystala na druhý útok na ochromenou pěchotu, začalo je

zasypávat střelami několik lehkých 3liberních děl posazených na hranici lesa. Nastalá situace nebyla vhodná pro zformování dalšího útoku a jezdci se obrátili na ústup.

Jízda si jen málokdy dovolila čelní útok na pěchotní formaci. Všechny ty píky a palba z mušket dokázaly jezdce držet v šachu. Jakmile se však naskytla příležitost zaútočit do boku nebo do týlu formace, nebylo velitele, který by nabízenou šanci nevyužil. Císařští jezdci tak nelítostně najeli do řad švédské pěchoty, která byla zaměstnána hlavně bojem s pěchotou před sebou.

Směrem na jih se však odehrávala mnohem větší akce. Mezi hlavní částí švédského pěchotního středu a hlavní císařskou pěchotní linií zde zuřila vytrvalá přestřelka. Torstensson se zároveň snažil co nejrychleji dát do původní formace Wittenbergovo pravé jízdní křídlo, které za sebou mělo už dlouhotrvající střet s nepřítelem.

Záměr švédského vojévůdce byl tentokrát velmi jasný. Chtěl, aby jízda napadla císařskou formaci z levé strany. Hatzfeld zpozoroval, co se děje, a okamžitě zahájil protiopatření. Dal dohromady Werthovy bavorské jízdní skvadrony, Mercyho skvadrony a nějaké skvadrony saské a okamžitě je poslal krýt ohrožený levý bok. Wittenberg

zde ale několikrát zaútočil a tlačil nepřítele stále dál a dál na sever. Totéž se dařilo celému švédskému pěchotnímu středu pod Mortaignovým velením.

Císařské jednotky se opět ocitly ve velmi urputném boji. Ovšem teď už bylo jasné, že tyto pozice musí bránit plnou silou. Boj tady v blízkosti Nosákova trval více než hodinu. Mezi Mortaignovou pěchotou a Wittenbergovými jezdci zaujali velmi dobré postavení mušketýři a lehká děla přidělená k jízdě. Takový tlak už nemohly oslabené císařské jednotky udržet a daly se na ústup. Bylo poledne, když obě armády přerušily kontakt.

Jízdní srážky byly snad ještě brutálnější. Když se dvě jízdní skvadrony střetly v trysku, jezdci se promíchali.

Polední klid

Disciplína švédského vojska byla pověstná. I teď se celé bitevní seskupení švédské armády zformovalo zpátky do původního tvaru velmi rychle a spořádaně. Nehledě na již 6 hodin trvající boj a přesuny těžkým terénem, švédská morálka byla tak pevná, že všichni očekávali, že je Torstensson pošle pronásledovat ustupujícího protivníka. Wittenbergovi veteráni se dokonce chvástali, že poženou Hatzfelda až do Prahy. Torstensson se však nenechal zvíkat. Dosáhl přesně toho, co touto polní bitvou zamýšlel. Nepřítel byl bezpečně odvrácen na ústup, cesta na Moravu, k Vídni i k Olomouci byla volná. Bezhlavě pronásledování protivníka by mohlo jeho jednotky zahnat do pasti, a to si nemohl dovolit. Proto se rozhodl nechat Hatzfeldovi možnost bez problémů utéci. Nařídil armádě zformovat se mezi Jankovem a Ratměřicemi směrem k severovýchodu. Švédské regimenty se opět postavily do svých původních brigád, tak jak ještě brzo ráno stály. Těžké dělostřelecké kusy zaujaly postavení na kopci přibližně uprostřed celé linie.

Hatzfeld však o záměrech svého protivníka neměl jasnou představu. Celou bitvu pokládal za definitivně ztracenou, ale domníval se, že Švédové jsou příliš blízko na to, aby mohl bezpečně ustoupit. Rozhodl se tedy jinak. Chtěl zaujmout defenzivní postavení v zákrytu za svahy, které je dělily od nepřítele, a toto postavení

udržet až do západu slunce, kdy by se pod rouškou tmy teprve odebral na ústup. Za svoji obrannou linii si zvolil mělké údolí mezi dnešním potokem Chotýšankou a vesnicí Hrzín.

Po několika hodinách boje musel být na vojáky hrozný pohled. Tváře začerněné od střelného prachu, unavené, a oči hledící kamsi do dálky. Právě teď záleželo na disciplíně vojáků nejvíce. Vrátit se zpátky do formace vyžadovalo obrovské psychické i fyzické nasazení. Je možné, že se vojáci drželi na nohou obyčejnými činnostmi – čistili si zbraně a připravovali se na další možný střet s nepřítelem. Na vše dohlíželi vyčerpaní poddůstojníci i důstojníci.

Zformovat znovu bitevní formaci nebylo nic jednoduchého. Regimenty byly prořídlé, muži vyčerpaní a otřesení. Císařská armáda na tom s vojenskou disciplínou a sehraností nebyla před bitvou příliš dobře, přesto však se vojáci chovali jako praví profesionálové a odhodlaně nastupovali zpět do tvarů.

Na vrcholku protilehlého kopce postavil část své pěchoty. Jak doufal, svah do údolí by jeho mužům poskytl krytí před devastující švédskou dělostřeleckou palbou. Sám Hatzfeld na tom byl s děly špatně – 9 kusů musel přenechat nepříteli a zbylých 15 děl už bylo téměř bez munice. Pozici však měl výbornou. Navíc byl svah posílený od východu k západu probíhající, asi 4 stopy vysokou zídou, která by švédskému útoku vzala potřebnou razanci.

Obě armády od sebe nyní byly vzdáleny asi 2 kilometry. Vzhledem k terénu a zalesněným vrškům nebylo možné nepřítele pozorovat ani ostřelovat. Císařská linie se formovala až překvapivě disciplinovaně, nehledě na to, jak těžké ztráty jednotky utrpěly. Hatzfeld byl právě na poradě s Werthem, když krátce po 1 hodině hlídky na kopci hlásily poplach.

Všichni vojáci nebyli nasazeni jen v bitvě. I přes zuřící střet s nepřítelem bylo stále mnoho úkolů, které bylo třeba vykonávat. Někdo musel hlídat týl bojující armády a hlídkovat proti náhlým přepadům a pokusům vyrabovat trén a zásoby bojující armády. Také udržovat pořádek a hlídat případné dezertéry. Jezdci byli pro tyto úkoly nejvhodnější volbou.

Odpolední boje

Švédské hlídky Torstenssonovi oznámily, že ustupující císařská armáda zanechala na protějším kopci silný oddíl mušketýrů, který se zde opevňuje. Torstensson se nejdříve sám z nosítek chtěl přesvědčit, co se vlastně děje, a pak dal rychlý rozkaz. Nechal vyslat 400 mušketýrů a 10 regimentálních děl do útoku. Předsumutá hlídka císařských se však ihned po zahájení útoku dala na útěk.

Zrovna když se mušketýři stahovali zpět do údolí k hlavní císařské linii, dorazil na místo sám Hatzfeld. Císařský vrchní velitel vynadal Bruayovi, veliteli nově

sestaveného pravého císařského křídla, že dovolil vojákům ustoupit, a odebral se zpět do Hrzína.

Bruay společně s velitelem císařské pěchoty Suyem okamžitě začali formovat protiútok. Kupředu se vydalo všech 6 pěších brigád podporovaných Bruayovou jízdou. To však nebylo přesně to, co chtěl Hatzfeld učinit. Ten chtěl pouze útok menší formací, která by byla schopna nepřítele z kopce dostat. Bruayův útok byl úspěšný – nejenže švédské mušketýry obrátil na útěk, ale ukořistil všech 10 děl.

Mušketýři byli nazýváni podle své zbraně – muškety. V 1. polovině 17. století byly obyčejné pěchotní muškety opatřeny doutnákovým zámkem. Výstřel byl iniciován spuštěním rozžhaveného doutnáku do otevřené „pánvičky“ s jemným střelným prachem. Na správné hoření doutnáku ale mělo velký vliv okolní počasí. Vzdušná vlhkost, déšť nebo i sníh zabráňovaly výstřelu. Mušketýři se snažili zvyšovat teplotu rozžhaveného konce rozfoukáváním, stejně jako se rozfoukává například uhlík při rozdělování ohně.

Bitva nebyla jen bojem velkých formací. Odehrávalo se tu mnoho epizodních střetů. Méně početné předsunuté hlídky se často používaly na nebezpečné akce, kde by velká formace byla snadným terčem.

Nyní bylo Torstenssonovi zcela jasné, že Hatzfeld se ve skutečnosti z boje úplně nestáhl. Další postup byl tedy jasný. Douglasova jízda, která do bojů příliš nezasáhla a byla čerstvá, zahájí spolu s Mortaignovým pěchotním středem hlavní útok na císařské pozice. Palebnou podporu jim poskytnou děla umístěná na kopci za švédskými liniemi. Právě toto dělostřelecké postavení císařské nemile zaskočilo. Není se čemu divit. Nikdo nepředpokládal, že se tak těžké kusy dokáží během tří hodin připravit k přesunu, přesunout o nějaké 2 kilometry a znovu se připravit do palebných postavení. Torstensson patrně nařídil, aby se povozy držely co nejbližší děl, aby bylo možné děla rychle nasadit tam, kde bude třeba. Takové uvažování o dělostřelecké mobilitě nebylo obvyklé ještě po dalších 100 let. Samotnou hodnotu dělostřelecké palby však nelze nadhodnocovat. Děla sice působila císařským velké ztráty a do pěchotních formací dělala obludné záseky, zásadní zvrat ale nepřinesla.

Na švédském levém křídle se daly do pohybu čerstvé jízdní skvadrony pod Douglasovým velením a zaútočily na císařskou jízdu. Ta už nápor jednoduše nevydržela, odrazila se od útočících švédských jezdců a skryla se za Zunigovu pěchotní brigádu, která jí byla přidělena jako podpora.

Císařští pikenýři statečně zadrželi švédský útok. Nedávno povýšený generál major Douglas zformoval dohromady nový útok. Nebylo zvykem, aby skvadrony jezdecky útočily přímo na pěchotu, i když k tomu občas docházelo. Tady se daly dohromady tři skvadrony, přibližně 650 jezdců, a v plném trysku zaútočily na císařskou pěchotu. Ta jim odpověděla ohromnou salvou. Když se však i přes to z dýmu vyřítili jezdci s připravenými zbraněmi, císařští pěšáci vzali nohy na ramena a formace se rozpadla.

Nasazení švédských dělostřelců bylo obdivuhodné. Ještě před třicetiletou válkou nebylo zvykem, že dělostřelci byli vojáci stejně jako zbytek armády. Byli to hlavně řemeslníci, kteří rozuměli dělu jako takovému. Ve švédské armádě však většinu dělostřelců tvořili Švédové a jen vyšší šarže a případní odborníci, resp. vojenští inženýři, byli cizinci. V případě potřeby se k dělům přidělovali i mušketýři, když bylo zapotřebí více fyzické síly, jako právě v této situaci.

Douglas jimi nejenže projel jak horký nůž máslem, ale ještě se nezastavil ani o jízdu, která stála za nimi. Ani císařská jízda už nebyla schopna klást odpor a obrátila se na útěk tak rychlý, „jako by jim samotný ďábel stál za zadkem“. Bruay byl těžce raněn, sražen z koně a zajat.

Zatímco švédské jízdě se dařilo udolat nepřítele, pěchotní střed na tom byl o poznání hůř. Každý Mortaignův útok byl odražen. Císařská pěchota v té chvíli už měla značné ztráty od švédské dělostřelecké palby, přesto stáli muži pevně. Švédský pozorovatel na jejich adresu poznamenal, že „stáli neústupně a tvrdě jako kamenná zeď“.

Švédská jízda na levém křídle měla zranitelný bok krytý Jankovem. I kdyby se císařští jezdci zmohli na protiútok, Jankow pro ně byl nepřekonatelnou překážkou.

Na císařském levém křídle už nemálo císařských jezdců nevydrželo tlak útočící švédské jízdy. V odpoledních hodinách bylo možné vidět souvislý proud prchajících císařských vojáků.

Odpolední boje na pravém křídle císařské armády. To, že císařská strana prohrává, lze na první pohled určit z neustávajícího proudu demoralizovaných a prchajících vojáků.

Za normálních okolností by útok jízdy na formaci pěchoty dopadl asi v neprospěch jezdců, ale teď to nebyly normální okolnosti. Jezdci pod velením skotského důstojníka se doposud do boje téměř nezapojili a cítili, že přišel jejich čas. Císařští pěšáci si doposud neosvojili umění mohutných obranných salů tak jako Švédové. Navíc jejich morálka už musela být dlouhou bitvou řádně otřesena. Křičící jezdci vynořují se z oblaku dýmu museli působit jak hrozba z jiného světa. To bylo moc i na ty nejstatečnější pěšáky.

*Pěšáci z různých zemí
habsburské monarchie se
zde pod praporem s císař-
skou orlicí rozhodli zasta-
vit a bránit se. Řady byly
prořídle, ale odhodlání je
neopouštělo. Třeba by se
jim mohlo podařit nepří-
tele aspoň odorátit.*

Nečekané zvraty

Situace se však začala razantně měnit na východní části bojiště. Hatzfeld si uvědomil, že jeho pravé křídlo a střed jsou na tom už velmi špatně. Doposud držel Werthovu jízdu stranou, a právě teď nastal pravý čas ji nasadit. Dal rozkaz k útoku. Bavorské jezdectvo zachytilo Wittenbergovy jízdní skvadrony překvapené a nepřipravené.

Švédští obyčejní jezdci i důstojníci se bili jako lvi. Wittenberg i Goldstein byli raněni. Boj zasáhl hlavně Kurlandský jízdní regiment – ten, ve kterém bojoval falckrabí Karel. Nebylo v tomto jízdním regimentu důstojníka, který by vyvážel živ nebo nezraněn. Švédské pravé křídlo se zhroutilo.

Detail ukazuje jeden z kritických okamžiků bitvy. Do útoku na švédské pravé křídlo se právě pustily čerstvé skvadrony bavorských jezdců. Švédská linie nevydržela a začala ustupovat pod novým náporem. Hlavní útok směřoval do švédského týlu.

Mušketyrské oddíly se stáhly do Ratměřic, odkud se snažily dál střílet na nepřítele z oken a zpoza zídek, musely ale za sebou nechat všech 11 děl. Pro švédskou armádu nastala kritická chvíle. Pokud by se podařilo Werthovým jezdčům probít až do týlu švédské formace, celý dosavadní postup by byl v ohrožení.

Je těžké usuzovat, jak významně by mohl Werthův jízdní výpad zvrátit výsledek probíhající bitvy. Značná část císařské armády byla již na útěku a ztráty byly obrovské, oproti tomu Švédové už museli z neustálého tlaku na nepřítele pociťovat značnou únavu. Jakékoliv teorie o změně výsledku však vzaly tak jako tak v následujících okamžicích za své.

Bavorským jezdčům se nakonec podařilo překvapivě obchvat švédského pravého křídla. Proní řady jezdců pálí z pistolí a zbytek je připraven s tasenými meči probít se formací nepřítele.

Švédský trén byl ukonejšen vyhlídkou snadného, byť krvavého vítězství.

Švédský trén se ocitnul v bezprostředním ohrožení. Každého teď musela jistě zachvátit panika, když se najednou bavorští jezdci začali probíjet švédskými řadami.

Ne pro všechny bavorské jezdce však bylo poražení nepřítele tím hlavním. Nemálo z nich už vidělo tučnou kořist v podobě ohroženého švédského trénu. A toto byl právě okamžik, kdy první z nich ujíždějí mezi vozy se zásobami a cenostmi celé švédské armády.

Bavorští jezdci svůj útok směřovali na jihozápad za švédské linie, a tak se probojovali přímo až do švédského trénu. Statečnost, s jakou doposud bojovali, byla přemohena nedisciplinovaností. Vidina kořisti byla obrovská. Jaké bylo navíc překvapení drancujících, když kromě zásob před nimi byly i všechny ženy švédské armády. A mezi nimi dokonce i manželka samotného Torstenssona Beata De la Gardie.

Běžnou součástí táhnoucí armády byly ženy. Ať už šlo o manželky důstojníků nebo prostých vojáků, všechny čekaly v táboře, dokud nebude po bitvě a jejich muži se vrátí, či nevrátí z boje. Tehdy u Jankova se dostaly tyto ženy do přímého nebezpečí.

Drancování však poskytlo švédské jízdě tak drahocenný čas na přeskupení. Wittenberg, Goldstein a falckrabí během půlhodiny dali dohromady své muže. Druhý sled byl kompletní a připravený k útoku. A zatímco Werthovi muži stále nevnímali okolí, švédská jízda vyrazila do protiútoků.

A tak se role obrátily. Nyní byli Bavoři překvapeni silou obnoveného švédského útoku. Co mohli, tak bavorští jezdci pobrali, a dali se na útek. Sám Werth jen o fous unikl zajetí.

Ne všichni Bavoři propadli tomuto drancování. Celých 5 skvadron pokračovalo v útoku na jihozápad. Dostaly se až do zad útočící švédské pěchotě. Jenže tady

Drancování nepřátelského trénu bylo často legitimní součástí bitvy. Avšak mělo tomu tak být až po skončení boje. V těch nejvypjatějších chvílích byla důležitá každá minuta a drahocenný čas, který tak dostali švédští jezdci, se ukázal jako kritická výhoda. Jaké muselo být překvapení bavorských jezdců s náručemi plnými kořisti, když se proti nim rozjeli Švédové s tasenými zbraněmi.

narazily na dvě rezervní pěchotní brigády. Jejich úkol byl v dobové taktice jasný, pokud by brigády v prvním sledu musely ustoupit, na jejich místo by nastoupily právě tyto doposud bojem nezasažené brigády. Nyní je však čekala jiná situace. Pro zkušené švédské vojáky to však nebylo vážné ohrožení. Tyto dvě brigády soustavnou palbou mušket i děl dokázaly útočící jízdu držet v šachu tak dlouho, dokud nepřicválaly vlastní jízdní skvadrony z Douglasova křídla a nepříteli definitivně neobrátily na útek.

Mezi povozy se zásobami a vozy se zavazadly panoval chaos. Z jedné strany se množili bavorští jezdci, kteří se teď starají o vlastní měšce než o bitvu okolo, zatímco z druhé strany mezi tím už vyrazely švédské posily, aby je zastavily. Vypjatý okamžik bitvy se ale nakonec obrátil ve švédský prospěch.

ankow

H. Graf von
Münchfeld
10
H. v. Fild
Dreyen
Feld.

G. Mandelst
del.

Poslední odpor

Odpor císařské armády byl již téměř definitivně zlomen. Z jízdních křídel nic nezbylo. Děla umkla. Jen císařská pěchota se ještě zuby nehty bránila švédským výpadům.

Do půlměsíce tlakem ohnutá linie se skládala z neuspořádaných formací pěchoty, něco koní a zbylých děl. Obrana netrvala dlouho. Hatzfeld se velmi dlouho

snážil pěchotu udržet na svých místech. Jeho přímé velení a osobní nasazení však pouze oddalovalo nevyhnutelné. Zhruba ve čtyři hodiny odpoledne bylo vše dokonáno, císařská armáda byla poražena.

Sám Hatzfeld se dal na útěk jakmile viděl, že je situace naprosto beznadějná. Byl však dostižen dvěma švédskými jezdeckými poddůstojníky a namířenými pistolemi byl donucen se vzdát.

Bylo po čtvrté hodině odpoledne, když se bitva chýlila ke svému konci – Hatzfeldt byl zajat na útěku a byl přemlouván poslední odpor císařských. Probíhaly poslední jízdní i pěší útoky a do prchajících páčila artilérie.

Na utíkající nepřátelské důstojníky byl po bitvě vždy doslova hon. Každý, kdo měl tu možnost, si chtěl trochu přilepšit z podílů na případném výkupném a za samotné dopadení byla pravděpodobně také nějaká odměna. Není tedy divu, že útěk dobře oděného důstojníka nemohl zůstat bez povšimnutí.

8

H. Graff von
Hatzfeldt

19

Heer Feld March:
Dorsten Sohn.

Melchior hrabě Hatzfeld, vrchní velitel císařské armády, byl teď obrán o peníze, které měl u sebe, a byl potupně veden bojištěm. Mezi nastoupenými a přihlížejícími švédskými vojáky tváří v tvář Torstenssonovi oba vojevůdci smekli a podali si ruce. Teď už bitva definitivně skončila. A Hatzfeld? Na rok skončil ve švédském zajetí.

NA TUTO MÍSTĚ
PŘED KLÍČOVÝM
SKUPINOU KAPITULACI
PO DÍLE POKAZEL
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI

PO DÍLE POKAZEL
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI

PO DÍLE POKAZEL
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI
KAPITULACI

POLNI MARŠAL
LENNART TORSTENSSON

POLNI MARŠAL
MECHOR HATZFELD

Západ slunce nad Jankovem

Nastal čas počítat padlé, zraněné a zajaté. Švédské vítězství nebylo levné. Na bitevním poli zůstalo 2 000 švédských vojáků. Smrt se nevyhýbala ani vysoce

postaveným. Mezi padlými byli plukovníci Seestedt a Reuschel. Mnoho vojáků utrpělo těžká zranění. Zraněni byli také Wittenberg, Goldstein, plukovník Muller a Pentz a 4 podplukovníci. Kromě Kurlandského jízdního regimentu měl obrovské ztráty i regiment Alt-Blau, všichni důstojníci byli buďto mrtví, nebo ranění.

Bitva byla k prohrávajícím neúprosná. Již od dopoledních hodin prchaly do okolních krajů desítky a desítky vojáků, kteří si chtěli útekem zachránit život. Mnoho z nich se k armádě už nikdy nevrátilo. Těla těch, co utéct nestačili, zůstala na místě jejich skonu.

Mnohem větší ztráty ale měla císařská armáda. Padlo 5 000 jezdců a téměř všichni pěší vojáci. Smrt si nevybírala ani mezi důstojníky. Padl Götz, zraněním podlehl Bruay a plukovníci Waldeck a Piccolomini mladší. Švédové zajali 4 450 vojáků, mezi nimi byl i Hatzfeld, dále Mercy, Trauditch, Zuniga, Zaradetzky, Špork a dalších 7 plukovníků a také 34 praporečnicků a 48 kornetů (praporečnicků u jezdeckva). Dále do švédské kořisti patřilo 26 děl.

Císařské ztráty byly nejvíce patrné po několika dnech. Dne 12. března 1645 se u Prahy konala přehlídka toho, co zbylo z vojska, které se vrátilo od Jankova. Pochodovalo tu 2 824 vojáků. Z armády, která se postavila do cesty švédskému postupu, přežil jen každý pátý.

Jak se dotkla bitva okolí?

Bitva významně postihla i prosté obyvatelstvo. Ves Ratměřice, která byla přímo uprostřed bitevního pole, byla prakticky celá vypálena. Podobný osud postihl i okolní vesnice, které měly tu smůlu, že stály vojákům v cestě. Nebylo však rozdílu mezi tím, jestli do vesnice vtrhli švédští nebo císařští vojáci. Kromě samotného městečka Jankov a Ratměřic velké škody utrpěl i Nosákov, Broumovice a další vesnice v okolí.

Během třicetileté války si žádná z bojujících stran nebrala servítky s civilním obyvatelstvem. V prostých sedlácích viděli vojáci hlavně zásoby potravin, kterých bylo vždy málo. A pořád tu byla i možnost, že se ve venkovských domácnos-

tech najde něco cenného, co by vojákům mohlo posloužit jako kořist. Bylo rovněž typické, že různě velká sídla v okolí polních bitev byla neoficiálními oběťmi prudkých bojů. Ani města nezůstala často uchráněna, přestože je třeba chránily hradby.

Po bitvě u Jankova se trosky císařské armády stáhly ku Praze. Jenže tady už pobýval Gallasův generální štáb a zbytek vojáků. Situace v Praze se vyhrotila natolik, že dle dobových záznamů v některých měšťanských domech stálo i 30 až 40 koní. Pohroma císařské armády tedy neskončila útekem z jankovských polí, ale v podobě kritické logistické situace dále pokračovala.

Švédové táhnou na Vídeň

Výhrou u Jankova byla splněna zásadní podmínka pro další tažení – volná cesta na Vídeň. Zpráva o švédském vítězství se šířila celou Evropou nečekaně rychle, a nevyhnutelně tak ovlivnila i mírová jednání v Osnabrücku. Švédský kancléř Oxenstierna poznamenal, že výhra u Jankova donutila nepřítele – tedy Habsburky – ke vstřícnějšímu jednání. Není se čemu divit. Císař Fridrich III. již neměl k ruce žádnou polní armádu, která by byla schopná se postavit mezi srdce habsburské monarchie a postupující švédské útočníky. Pokud by vyšel Torstenssonův záměr a Vídeň by byla obležena a poražena, válka by skončila pro císaře katastrofálním výsledkem.

Moloch švédské armády se nevybíravě valil českými zeměmi. Další zastávkou při tažení na Vídeň se stala Morava. Jen několik dní po bitvě už švédské síly bušily na brány Jihlavy a po krátkém obléhání pokračovaly směrem na jih, kolem Moravských Budějovic a Znojma, které během tří dnů dobyly. Postupně švédská armáda dorazila až ke Kremži na Dunaji. Odtud byla Vídeň už na dosah.

Torstensson, jinak skvělý stratég, se ale ve svých záměrech přepočítal. Jeho původní plán se totiž začal rozpadat. Francouzský vojevůdce Turenne teprve opouštěl zimní kvartýry a sedmihradští spojenci ještě ani nezačali s přípravami. Císařští mezitím vynaložili všechno zbylé úsilí, aby měli čím bránit hlavní město.

Včetně narychlo ozbrojených obyvatel města chránilo Vídeň více jak dvacet tisíc obránců. Torstensson disponoval pouze 16 000 unavenými veterány. Trápila ho nejen logistická situace, kdy více než vojáci trpěli koně a mnoho jich uhynulo, ale také vlastní špatné zdraví o sobě dávalo vědět. Švédové museli počkat na své spojence, sami si Vídeň netroufli oblehnout. Torstensson se tak dostal do nelehké situace – věděl, že se mu nemůže v oblasti postavit žádná polní armáda, ale zároveň nadržel jediný strategický bod, o který by se mohl opřít. Olomouc takovým bodem byla již od roku 1643, kdy ji Švédové dobyli, ale mezi ní a švédskou polní armádou stála překážka.

Může to znít až neuvěřitelně, ale v zádech molocha švédské armády stálo město, které hájila pouze tisícovka obránců, a značná část z nich ani nebyli vojáci. Brno se svojí pevností Špilberkem se stalo pro švédského vojevůdce nerozlousknutelným oříškem. Jeho pozice blízko Vídně, výborné opevnění a strategická hodnota znamenaly značné ohrožení švédských operací. Bylo nutné opustit Vídeň, vydat se na sever a projít jižní Moravou až k Brnu. Obléhání Brna roku 1645 však skončilo pro Švédy katastrofou. Strategická iniciativa, kterou do té doby držel v rukou Torstensson, se vytratila v zákopech kolem brněnských hradeb. Udatnost obránců Brna byla oslavována, ale celková válečná strategická situace se tím opět propadla do neřešitelného patu. Trvalo ještě 3 roky a bylo nutné svést ještě několik bitev, než byly všechny válečné strany vyčerpány natolik, že konečně uzavřely roku 1648 mír.

Obléhání Prahy Švédy v roce 1648 bylo samotným koncem třicetileté války.

Naučná stežka

Jankovské bojiště dnes

Krajina se v okolí Jankova a Ratměřic během staletí proměnila. Obzvláště se změnilo zalesnění krajiny, takže dnes už nejsme téměř schopni odhalit například původní obrysy hartmanského lesa, který byl pro bitvu dost významným místem. Ale nejde jen o zalesnění. Na kusu země, kde se bitva odehrála, vyrostly nové obce, a naopak některé stavby, například kaple na Vlčkovickém kopci, zmizely z povrchu. Rekonstruovat tak přesně bitvu krok za krokem a sledovat její vývoj v moderní krajině je poměrně obtížné. Přesto jsou některá zásadní místa známá.

Na místě, kde se císařský polní maršál Melchior hrabě Hatzfeld vzdal švédskému polnímu maršálovi Lennartu Torstenssonovi, dnes stojí památník bitvy u Jankova. Při příležitosti 300. výročí bitvy zde byl vztyčen jednoduchý kamenný památník s textem v němčině, švédštině a češtině. V krajině to však není jediná připomínka krvavé bitvy v okolí městečka Jankov a obce Ratměřice.

Na rozcestí mezi Královnou, Vlčkoviciemi a Hartmany, poblíž rybníka Vražedný, stojí malá kaplička zvaná Královna. Byla zde postavena patrně na přelomu 17. a 18. století, aby připomínala vojáky padlé v jankovské bitvě. A to bez rozdílu mezi padlými na straně švédské nebo císařské. Kaplička má dva výklenky. Na jedné straně je znak Kristův a na straně druhé znak Panny Marie. Mše za padlé vojáky obou bojujících stran tak lze vykonat na jednom místě. Kaple je od roku 2003 nově opravena.

Těla padlých byla pochována do hromadných hrobů přímo tam, kde padla na bitevním poli a v nejbližším okolí. Je známo několik lokalit hromadných hrobů, které tvoří samostatnou upomínku na jeden z nejbrutálnějších střetů třicetileté války. Jedna z lokalit, patrně nejznámější, je v Bedřichovicích u kostelní zdi na hřbitově. Hrob je označený jednoduchým dřevěným křížem. Byl sem uložen

velký počet z celkem 400 švédských jezdců, kteří narazili na nepřítele ještě 5. března v předvečer bitvy.

Mnoho z míst, kde se nalézají hroby padlých, je označeno jednoduchými kříži. Označený je hrob u hráze rybníka Vražedný směrem k obci Vlčkovice. V tomto místě, kde se terén od lesa Hartmany svažuje k rybníkům Vražedný a Královna, jsou dodnes znatelná místa hrobů. V blízkém okolí mezi dnešní obcí Královna a samotou Mouřeniny stál i původní „Götzův kříž“. Jak bitva postupovala, nechávala za sebou padlá těla. Proto jsou i lokality hromadných hrobů pevně spjaty s vývojem bitvy. Tři hroby jsou označeny kapličkami v okolí dnešní obce Odlochovice a další kapličky jsou od Nosákova směrem na Ratměřice. Padlí z odpoledních a závěrečných bojů pak našli místo posledního odpočinku poblíž samoty Habrovka, kde je místo označeno železným křížem. O několik set metrů dál je pak další pohřebiště označeno velkým dřevěným křížem a tomu místu se říká „Na staré cestě“. Právě zde probíhaly poslední krvavé střety. Podobných pohřebišť padlých vojáků lze najít v okolí ještě mnoho. V současnosti se některá místa daří prozkoumávat nedestruktivními metodami. Bojiště v současnosti trpí necitlivými amatérskými zásahy těch, kteří si finanční hodnoty případného archeologického nálezů cení více než jeho významu pro kontext historické události.

Císařská i švédská armáda z bitvy odvezly mnoho zraněných vojáků a ti, kteří neměli to štěstí a ze svých zranění se nezotavili, jsou pohřbeni v okolí neustupovského kostelíka, mezi Mladou Vožicí a Pacovem a v okolí samotné Mladé Vožice.

Po jankovském bojišti dnes vede i naučná stezka. Na jejích zastaveních mohou turisté získat základní informace jak o třicetileté válce jako celku, tak o jankovské bitvě. Památník bitvy byl na místě vztyčen v roce 1995 a teprve od tohoto kulatého výročí se bitva u Jankova dostává zpět do historického povědomí české veřejnosti.

Na Staré cestě nad Ratměřicemi

Královna

Kaplička sv. Linharta u Odločovic

Hromadný hrob u kostela v Bedřichovicích

Ne všechny projektily našly svůj cíl a ne všechny byly vůbec vystřeleny. Po celé ploše bojiště je ještě i dnes možné sem tam najít kuli z muškety nebo pistole.

Velké dělostřelecké koule připomínají, jak velkou roli hrálo dělostřelectvo v bitvě u Jankova. Ty největší jsou pravděpodobně švédské, protože Švédové na své straně měli nejtěžší dělostřelecké kusy. Projektily všech ráží jsou nesmírně cenným dokladem pro vývoj bitvy. Z intenzity nálezů projektilů na jednom místě lze alespoň přibližně odhadovat, že zde stála některá z formací, nebo že se zde

intenzivně bojovalo. Dalšími hmatatelnými důkazy po přítomnosti vojáků jsou vzácné nálezy menších užitkových předmětů – jezdecké ostruhy, podkovy a další kovové součásti výstroje.

Pro sběratele sice mají takovéto předměty svoji specifickou hodnotu, ale pro zkušeného archeologa se jedná o jeden z mála mnohem cennějších důkazů, které lze využít pro zjištění přesného průběhu boje i dnes, 370 let po proběhlé bitvě.

Památka Václava Šustra a památník jankovské bitvy

Bitva u Jankova v současnosti do značné míry vymizela z povědomí širší veřejnosti. Je to přirozené. Na rozdíl od mnohem známější bitvy na Bílé hoře, která ovlivnila další historický vývoj českých zemí, se v bitvě u Jankova zdánlivě nejednalo o žádnou věc spojenou přímo s českými zeměmi. Vždyť se tu střetla dvě cizí vojska – švédské a císařské. Jenže v císařském vojsku bylo s velkou pravděpodobností mnoho českých vojáků. Některé regimenty byly dlouhý čas na našem území anebo měly přímo české velitele. Ještě naši dědové znali úsloví „dopadl jako Kec u Jankova“, které připomínalo smutný osud zbrklého velitele. Osudy padlých vojáků byly zapomenuty, a bitva u Jankova tak neprávem zapadla. Byla to jen další z mnoha událostí, které se staly během prvního celoevropského konfliktu, kterým byla třicetiletá válka.

Za obnovení současného zájmu o bitvu u Jankova vděčíme panu Václavu Šustrovi (1912–1997), faráři Církve československé husitské ve Voticích. Jeho neutu-
chající zájem o historii a dějiny českých zemí stál za jeho iniciativou o vybudování několika památníků významných událostí českých dějin, a v období protektorátu dokonce i navzdory nepřátelsky naladěné oficiální moci. Zájem Václava Šustra o bitvu u Jankova naplno propukl v 90. letech 20. století. Prostudoval tehdy všechny jemu dostupné historické práce a zvláště ní pozornost věnoval i samotnému bojišti, které sám podrobně prošel, aby mohl vysledovat vývoj bitvy přímo v terénu a snad i odhalit další místa posledního odpočinku padlých vojáků. V roce 1994 pak sepsal brožuru o bitvě u Jankova, která dala impuls dalším krokům. Právě v tomto roce pak nově zvolený starosta obce Jankov pan Josef Kocourek přizval architekta Josefa Pleskota, aby navrhl podobu památníku bitvy.

Samotný památník byl odhalen 6. dubna 1995. Slavnosti se zúčastnilo několik stovek lidí, mimo jiné i švédský a finský velvyslanec v ČR, rakouský vojenský přidělenec v ČR, starostové všech okolních obcí, hojně byla zastoupena i obec našich předních historiků. Po počátečních proslovech následovaly ekumenické bohoslužby za účasti farářů z Církve československé husitské, Římskokatolické církve a Českobratrské církve evangelické na paměť sedmi tisíc padlých vojáků a utrpení místního obyvatelstva, které po bitvě trpělo drancováním.

A 370. výročí bitvy a památce padlých vojáků je věnována i tato kniha.

17. září 1983 U. Faraš napsal záměrem o bitvě u Yankova
 Je v našem terénu 30 let a ze zájmu napsal popis této bitvy.
 Účastník byl obisknut u „Strovníku starobylých mužů z Tráblavice“
 ro. 16 / 1945 i 3 přílohy dokumentačních materiálů bitvy.

Pro mý budoucí dě

Jak to vše vznikalo...

Petr Hroš (vlevo), Roman Urbani (uprostřed), asistenti režie

Jaroslav Pelíšek, režie fotografických scén

Olivia Homolová, make-up

Jana Klubařová, catering

Lokace Ratměřice, příprava scény viz strana 51

Mgr. Tomáš Koch (vpravo), autor textu knihy

Realizace scény kapitulace viz strana 79

Lokace Stará Pošta, příprava scény viz strana 60

Lokace Stará Pošta, arkebuzíři

Štěpán Muff, speciální efekty

Michaela Wecker, fotograf

Petr Světlík, horsemaster

Lokace Ratměřice, příprava scény viz strana 62

Příprava scény „smrt generála Götze“ viz strana 55

Miroslav Jahoda, koordinátor dělostřeleckých scén

Lokace Stará Pošta, příprava scény viz strana 66

Lokace Ratměřice, příprava scény viz strana 46

Literatura

- Brnardic, V.: *Imperial Armies of the Thirty Years War*. Vol. 1. + 2. Oxford 2009.
- Brzezinski, R.: *The Army of Gustavus Adolphus*. Vol. 1 - *Infantry*. Oxford 2000.
- Brzezinski, R.: *The Army of Gustavus Adolphus*. Vol. 2 - *Cavalery*. Oxford 2000.
- Delbrück, H.: *Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte*. Sv. IV. Berlin 1920.
- Englund, P.: *Nepokojná léta*. Praha 2001.
- Guthrie, W.: *The Battles of Thirty Years War. From the Battle of Wittstock to the Treaty of Westphalia*. Westport 2003.
- Mankell, J.: *Soenska Krigens och Krigsinrättningarnes historia. Tredje Bandet*. Stockholm 1861.
- Sborník vlastivědných prací z Podblanicka: *K 350. výročí bitvy u Jankova: 1645–1995*. Uspoř. Brandl Z., Petrář J.. Vyd. 1. Č 35 roč. 1995 Benešov: Muzeum okresu Benešov, 1995.
- Pinsker Č.: *Bitva u Jankova 6. března 1645*. Věstník Královské české společnosti nauk, *Třída filos.-histor.-jazykozpytná*. Praha 1901. s. 44.
- Slaget vid Jankow 1645. 24/2. 1945: *Minnesskrift utarbetad och utgiven av försvarsstabens krigshistoriska afdelning*. Stockholm 1945
- Hojda Z.: *Literatura a edice pramenů o bitvě u Jankova*. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 16, roč. 1978, s. 288–289.

Obsah

Úvod	2	Bitva	45
Tažení v roce 1644	10	Torstenssonův velký manévř.....	45
Cesta k Jankovu – tažení roku 1645	19	Kopec nad Vlčkoviciemi.....	51
Armády proti sobě	24	Střet se švédskými silami.....	54
Švédská armáda	28	Konec maršálka Götze	54
Pěchota	29	Střet u Nosákova.....	56
Dělostřelectvo	30	Polední klid.....	61
Jezdeckto.....	32	Odpolední boje.....	64
Důležité postavy švédské armády	33	Nečekané zvraty	70
Lennart Torstensson	33	Poslední odpor	76
Karel Gustav	34	Západ slunce nad Jankovem.....	81
Mortaigne	34	Jak se dotkla bitva okolí?.....	82
Karel Gustav Wrangel.....	34	Švédové táhnou na Vídeň	83
Složení švédské armády.....	34	Jankovské bojiště dnes.....	87
Císařská armáda	36	Památka Václava Šustra a památník jankovské bitvy.....	92
Pěchota	36	Jak to vše vznikalo... ..	94
Dělostřelectvo	38	Literatura.....	98
Jezdeckto.....	40		
Důležité postavy císařské armády	42		
Hatzfeld.....	42		
Werth	42		
Götz	43		
Špork	43		
Složení císařské armády	44		

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí

Vydal Historický klub z. s., Klusáčkova 2, 257 41 Týnec nad Sázavou
ve spolupráci s Posázaví o.p.s., Jiřím Sternbergem, Městem Votice, obcemi Jankov a Ratměřice
v roce 2014 nákladem 500 ks – 1. vydání

Poděkování za laskavou pomoc při přípravě knihy patří Zdeňkovi Sternbergovi, majiteli hradu Český Šternberk, v jehož sbírkách jsou shromážděny mědirytiny dokumentující průběh třicetileté války. Tyto rytiny si lze prohlédnout na www.30letavalka.eu.

ISBN 978-80-87684-14-6

Editor a režie fotografických scén: Jaroslav Pelíšek

Autor textu a odborný dohled: Mgr. Tomáš Koch

Asistent režie: Petr Hroš, Roman Urbani

Speciální efekty: Štěpán Muff, Marek Boček a Flash Barrandov speciální efekty

Fotografie: Michaela Wecker, Jaroslav Pelíšek, David Kočí, Barbora Šullová

Make up: Olivie Homolová, Karolína Kratochvílová

Realizační štáb fotoscén:

Michal Bielik

Jana Klubalová

Barbora Šullová

Pavel Jánský

Aleš Knápek

Tomáš Kramář

Miroslav Křivánek

Petra Lacková

Jiří Louda

Milan Madlenák

Peter Madlenák

Jaroslav Mikulica

Pavel Nikolajev

Lenka Petříková

Vladimír Pražák

Rudolf Protiva

Lubomír Roušal

Květoslav Rumler

Pavel Skryja

Zbyněk Souček

Eva Spurná

Martin Šebela

Jaroslav Valášek

Jiří Vichra

Věra Vichrová

Petr Vyšata

Ivana Žofčíková

Jezdecké scény:

Lukáš Dědek

Tomáš Doležal

Karolína Frankelová

Pavel Jánský

Petr Světlík

Dan Valenta

Michal Vrba

Dělostřelci:

Jiří Adam

Oldřich Bartošek

Miroslav Jahoda

Vladimír Švec

Jan Vitáček

Poděkování za pomoc a poskytnutí lokací pro projekt Jankow 1645: obci Ratměřice, rodině Podolských, restauraci a hotelu Stará Pošta.

Archeologické nálezy poskytli: obec Jankov, Vlastivědný klub Votice a Antonín Holubecký.

Prælium apud Iancou manè ante Meridiem.
Das eerste Treffen bey Iancowitz, so sich morgens
vor Mittag zugetragen den 24. Febr. 6. Mart. 1645.

